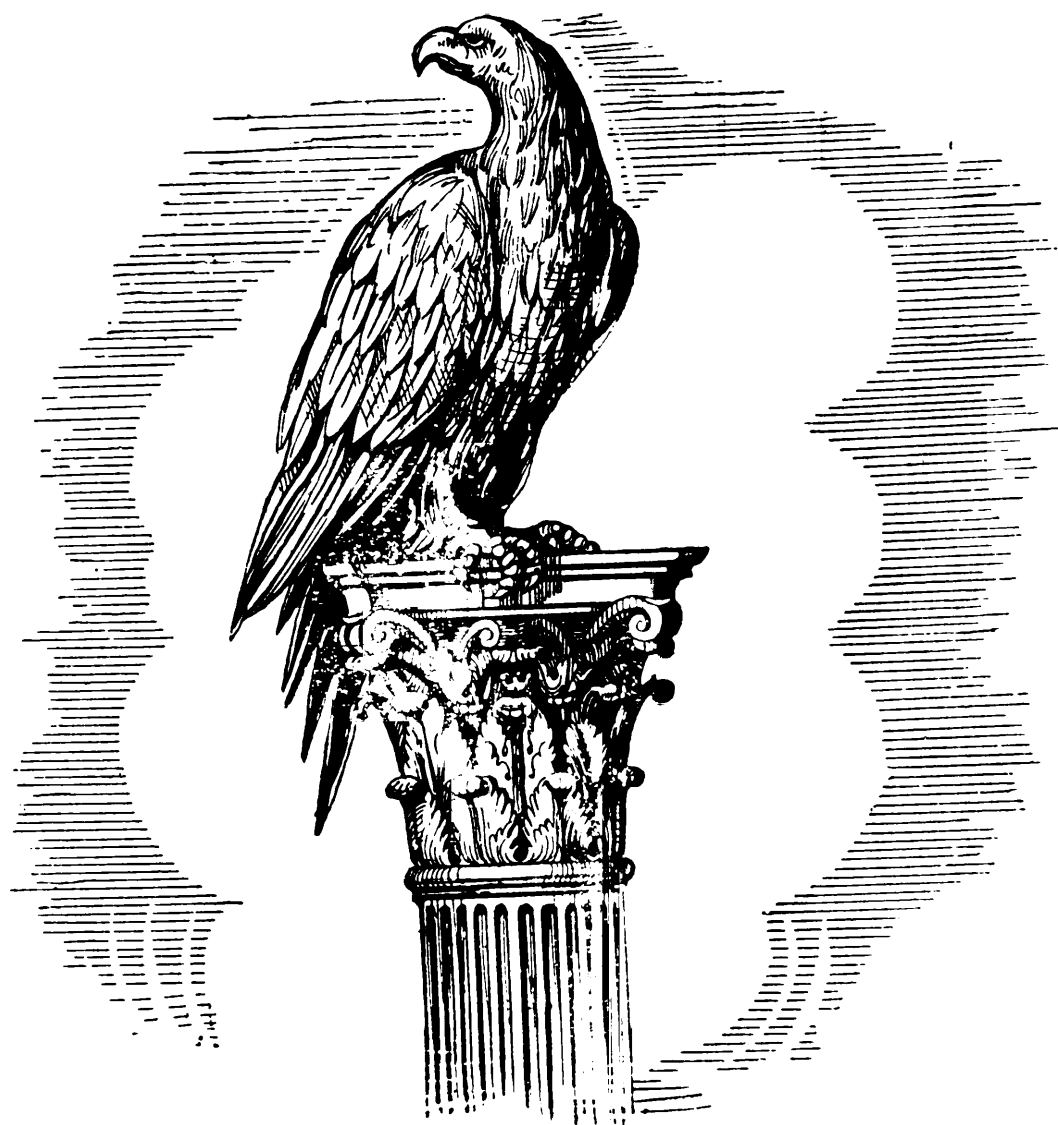

PALAESTRA LATINA

ANN. XXV (Fasc. IV) – N. 152
M. - DECEMBRI A. MCMLV

www.culturaclasica.com

PALAESTRA LATINA

Trimestres litterarum Latinarum commentarii

BARCINONE edendi

Pretium mittatur oportet ad ADMINISTRATOREM: Lauria, 5, Apartado 1042 - BARCELONA

Scripta ad Moderatorem: Conde, 2 - BARBASTRO (Huesca)

Editur Ordinarii et Superiorum permissu

I N D E X

AE. ORTH, <i>Vir sanctus</i>	193
A. ALBERTINI, <i>Colonia Civica Augusta Brixia</i>	197
G. BEACH - Actensis - <i>Vis atomica utrum bonum an malum portendat</i>	203
L. SANSEGUNDO, <i>De patriae amore apud Graecos et Romanos</i>	211
I. GONZALEZ, <i>Nova et Vetera: Meteorologia</i>	217
TH. MARTINEZ, <i>Cursus Gymnasticus: O navis (HOR. Carm. 1, 14)</i>	220
J. FABREGAS, <i>Beata nox</i>	224
M. MOLINA, <i>Frater homo</i>	225
B. MONTSERRAT, <i>Colloquium: Post nubila Phoebus</i>	229
N. MANGEOT, <i>In memoriam Gutenbergii</i>	231
MODERATOR, <i>Sociis responsa dantur</i>	233
J. SIDERA, <i>Per orbem</i>	234
J. SIDERA, <i>Collectanea</i>	236
BIBLIOGRAPHIA: Aspa, González, Mir, Jiménez, Gras, Aramendía, Sidera	237
PALAESTRA ADULESCENTIUM:	
<i>Paedagogus: Visne Latine scire? Lege... — Praecepta vitae informandae</i>	245
A. SANZ, <i>Manlii poetae calliditas. — S. PEREZ, Legionarius luscus</i>	246
P. CODINACHS, <i>Aqua salutaris. — G. VERNET, Aesopus et viator</i>	247
NEILL - CODINA; MCCALLUM - PUEYO; FITYPATRICK - COSTA; OWEN ET BEECH, <i>Epistulae mutuo dantur inter alumnos</i>	248
<i>Scutum impenetrabile</i>	250
<i>Paedagogus: Miscentes utile dulci</i>	252
FORCANO, CABALLERO, GALLICI, <i>Alumnorum scripta</i>	253
<i>Paedagogus: Aenigmata; Anagrammata Latina; Solutiones.</i>	254
CABRE, MONREAL, MELE, IBAÑEZ, FORCANO, MANGEOT, PAEDAGOGUS, <i>Rideant, pueril</i>	225
HERREROS, PERNA, COMAS, GARCIA, <i>Curiosa et jocosa</i>	256

PALAESTRA LATINA

LITTERARUM LATINARUM COMMENTARII

ANN. XXV (FASC IV) – N. 152

M. DECEMBRI

A. MCMLV

VIR SANCTUS

De «*viro sancto*» ut scriberem, loco Lucretii 3, 371 adductus sum, (cfr. PALAESTRA LATINA, XXV (1955) pg. 142-143), ubi Democritus «*sanctus vir*» ex hypallages figura intellegi debet. Ad hanc opinionem stabiliendam ex ceteris scriptoribus Latinis ea conquisivi testimonia, ubi ista formula «*vir sanctus*» occurrit; qua re casu accidit ut complures simul observationes de vocis «*sanctus*» usu dignae, quae memorarentur, fierent. Locos autem ipsos ex aetate auctorum Latinorum ordinatos nunc placet proponere eosque occasione data breviter enarrare.

ENNIUS (239-169 a. Ch. n.) «*sanctos*» appellat «*poëtas*» teste Cicerone, qui in oratione *pro Archia* poëta, 18, Ennianum dictum (cfr. 5 MUELLER) laudat: «*Noster ille Ennius sanctos appellat poëtas*».

CICERO ipse (106-43) in eadem *pro Archia* oratione, 19, ita prosequitur: «*Sit... sanctum apud vos humanissimos homines hoc poëtae nomen*». In aliis orationibus idem Tullius frequenter «*sanctus*» vocabulo utitur:

pro Sexto Roscio, 33: «*vir sanctissimus atque ornatissimus*».

in Verrem, 3, 185: «*M. Cossutium sanctissimum virum atque honestissimum*».

in Verrem, 4, 83: «*Temperantissimi sanctissimique viri monumentum*».

pro Flacco, 8: «*Quem... provinciae maxime sanctissimum virum cognoverunt*».

pro Flacco, 15: «*Illi nostri sapientissimi et sanctissimi viri...*»

de domo, 21: «*Quem virum? Sanctissimum, prudentissimum*».

pro Balbo, 50: «*Vir sanctissimus... Q. Metellus Pius*».

in Pisonem, 47: «*Torquato, gravissimo et sanctissimo viro premente*».

pro Plancio, 12: «*Q. Catulo... sapientissimo et sanctissimo viro*».

pro Plancio, 27: «*Ab illo gravissimo et sanctissimo... viro dilectus*».

Philippica 2, 103: «*M. Varronis, sanctissimi atque integerrimi viri*».

Philippica 13, 42: «*Dolabellae sanctissimi viri*».

Praeterea in scriptis Ciceronis philosophicis haec leguntur:

Tusc. disp. 1, 32, 79: «A Platone suo... quem enim omnibus locis divinum, quem sapientissimum, quem *sanctissimum*, quem Homerum philosophorum appellat (sc. Panaetius)».

Tusc. disp. 5, 12, 36; «Ex hoc... Platonis quasi quodam *sancto* augustoque fonte...»

ad Att. 4, 16, 3: «...Deus ille noster Plato... cfr. ad hoc dictum: *Augustinus* (354.430) *de Civitate Dei*, 2, 14: «Nos quidem Platonem nec deum nec semideum perhibemus nec ulli *sancto* angelo summi Dei... comparamus».

Laelius (= *de amicitia*) 39: «*sanctissimi viri*».

ad fam. 4, 13, 3. «P. Nigidio... *sanctissimo*».

LUCRETIUS, (98-55) refert, 1, 730 «*sanctum*» ad «*virum*» qui Epicurus cognoscitur princeps disciplinae quam Lucretius sequitur.

LUCRETIUS, 3, 371 (et 5, 622) laudat «*Democriti* quod *sancta* viri sententia ponit», id est: Democriti, sancti viri, sententia; in illo nempe versiculo 3, 371 (et 5, 622) metri causa «*sancta*» scribi oportebat et «*sancti*» unice intellegi, quod solum ad vocem «*viri*», nequaquam ad «*sententia*» trahendum est; hoc adjectivo «*sanctus*», Democritus non deus, sed auctor gravissimus summi que momenti iudicatur. Lucretius hoc de Democrito iudicium ex Aristotelis quodam opusculo suscepisse videtur, quoniam nondum Plato, sed Aristoteles primus Democritum plurimi fecit; ne Epicurei quidem Aristotelem ignoraverunt nec praeterierunt, cum Abderitam illum praeclearissimum philosophum praedicaret.

SALLUSTIUS (86-34) *Hist* 2, 70, 4, «*Veteres et sanctos viros*» affert.

PROPERTIUS (47-15) 3, 7, 16: «*sanctos... viros*» laudat.

LIVIUS (59 a. ch. n. -17 p. Ch. n.) 31, 24, 18 hoc scribit: «et Lycium (=Lyceum, scholam peripateticam) et quidquid *sancti* amoenive circa urbem (=Athenas)».

VELLEJUS PATERCULUS: (circa 30 a. Chr. n.) 2, 7, 3: «Opimius vir altoqui *sanctus* et gravis». 2, 13, 1: «Livius Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, *sanctissimus*». 2, 46. 2: «Qui vir *sanctissimus* immunisque voluptatibus...»

2, 53, 3: «*Sanctissimi* atque praestantissimi viri».

VALERIUS MAXIMUS (Tiberio Imperatore, 31 p. Chr. n.) 8, 15, 3-4: «A *sanctissimo viro*».

PHAEDRUS (fuit nobilis libertus Imperatoris Augusti: Tiberio et Caligula imperatoribus) 4, *epilogus*, vs. 4: «vir *sanctissime*».

SENECA philosophus (circa 1-65 p. Chr. n.) *dialogus* 7, 13, 1. «*Sancta* Epicurum et recta praecipere». Seneca *Epist. ad Lucilium*, 90, 6: «in Pythagorae tacito illo *sanctoque* secessu didicerunt iura».

ASCONIUS PEDIANUS (circa 136 p. Chr. n.) scholia in Ciceronis Milonem, p. 39: «neque clariores viros neque *sanctiores* propositos esse constaret». Asconius in *togam candidam* p. 82: «sobrii ac *sancti viri*».

QUINTILIANUS (circa 35-96 p. Chr. n.) 5, 12, 20: «Gravis et sancti viri ostentet».

JUVENALIS (Trajano 98-117 et Hadriano 117-138 imperatoribus) 5, 13, 64: «egregium sanctumque virum».

Plinius, (61-circa 113 p. Chr. n.): *epist.* 1, 22, 1: «Nihil... gravius, sanctius, doctius» (agitur de viro quodam).

2, 9, 4: «Erucius Clarus, vir sanctus, antiquus, disertus...».

2, 11, 5: «Julius Ferox, vir rectus et sanctus».

3, 3, 1: «Patrem tuum gravissimum et sanctissimum virum».

4, 17, 4: «Ille vir, quo... gravitorem, sanctiorem, subtiliorem tulit».

SUETONIUS TRANQUILLUS (Trajano 98-117 et Hadriano 117-138 imperatoribus) *de Domitiano*, 10: «Junium Rusticum, quod Paeti Thraseae et Helvidii Prisci laudes edidisset appellassetque eos sanctissimos viros»...

FLORUS (Hadriano 117-138 imperatore) *epitoma* 1, 6 (12, 6-7): «Eam namque vir sanctus et sapiens veram sciebat esse victoriam, quae salva fide et integra dignitate pareretur».

GELLIUS (Marco Aurelio 161-180 imperatore) 1, 2, 7: *Sanctissimae disciplinae* (=philosophiae) nomen».

2, 29, 18: «Sanctiores libri philosophorum».

9, 5, 8: «Hierocles Stoicus, vir sanctus et gravis».

14, 4, 3: «Judicem, qui Justitiae antistes est, oportere esse gravem, sanctum».

APULEJUS (Antonino Pio 138-161) «*Asclepius*», 14: «Qui ergo homines post nos erunt, sophistarum calliditate decepti a vera, pura, sanctaque philosophia avertentur».

MINUCIUS FELIX (circa a. 200 p. Chr. n.): «*Octavius*» 1, 3: «vir eximius et sanctus».

Censorinus (circa a. 238 p. Chr. n.) *de die natali* (edidit Hultsch), 14, 12 (=pag. 27, 4 Hultsch): «Plato veteris philosophiae sanctissimus».

SCRIPTORES HISTORIAE AUGUSTAE (circa a. 300 p. Chr. n.) *Maximinus Capitolinus* 15, 7: «Gordianum... virum sanctissimum et gravissimum».

GALLICANUS «*Avidius*», 6: «Vir sanctus et gravis».

ARNOBIUS (circa 305 p. Chr. n.) *adversus nationes* 2, 52 = p. 89, 19: «Platonem illum magnum pie sancteque sapientem» (Cfr. ad hunc locum CICERO *De natura deorum* 1, 57, «Pie sancteque colimus naturam excellentem»).

DONATUS (ad a. 353 floruit) in Terentii *Adelphoes* 899: «Sanctum est quod omni observatione inviolatum est».

SERVIVS (circa 400 p. Chr. n.) *ad Vergiliū Georgica* 2, 476: «Sacrum dici volunt, quod sit cum timore religiosum;... sanctum (sc. dici volunt) quod cum amore (sc. sit religiosum)».

HIERONYMUS (circa 340-420) *epist.* 36, 15, 5: «sanctos viros et Deo caros».

epist. 46, 10, 1: «sanctos viros».

epist. 52, 5, 8: «Nec David sanctor nec Salomone potes esse sapientior»

adversus Iovinianum 1, 5 (=PL. 23, 216, B Migne) «Joseph, vir sanctus et castissimus».

In *epist. ad Titum* c. 1 vs. 8-9 (=PL. 26, 569 B Migne): «Sanctus... quod graece ὁσιος dicitur, magis id significat, cum ipsa sanctitas est mixta pietati, et ad Deum refertur. Quem enim nos sanctum, graeci ἅγιον vocant; quem autem illi ὁσιον, nos pium in Deum possumus appellare».

Conclusionem tandem locutionis *viri sancti* hoc modo paucis faciamus: primo *poëta* idcirco «sanctus» putatur, quod gratis Musarum, Apollinis alumnarum, facultate poëtica instituitur; deinde *philosophus* «sanctus» hac de causa existimatus, quia ipsa philosophia ut summa et excelsa scientia ac sapientia «sancta» (i. e. venerabilis) laudatur; ut exempla proferat philosophorum sanctorum: Pythagoras, Democritus, Plato, Epicurus, Hierocles, Nigidius, Paetus Thrasea, Helvidius Priscus.

Praeterea multi alii homines nomine «sancti» ob eam rem honestantur, quod moribus virtutibusque praecellunt; tunc plerumque ad «sanctum» aliud quoque adjectivum accedit, ut exempla addam: amoenus, antiquus, augustus, Deo carus, castus, disertus, divinus, doctus, egregius, eloquens, eximius, gravis (saepissime!), honestus, immunis, integer, nobilis, ornatus, pius, praestans, pudens, purus, rectus, sapiens, subtilis, tacitus, temperans, vetus; numquam vero femina attributo «sancta» invenitur, ne ulla quidem dearum antiquarum sic apud scriptores paganos ornatur. «Sanctus» igitur est tamquam titulus honorarius et dignitas quaedam, qua voce «conscientia perfectus moribusque excellens» homo describitur; hoc vocabulum «sanctus» non vi religiosa munitum est, ut multo post in vita christianorum, ubi «sanctus» homo ille significatur qui honoribus altarium dignus est; discrimen quoddam inter «sanctum» et «sacrum» doctissimus ille theologus S. Hieronymus fecit; haec vocula «sanctus» maxime in elocutione elegantī, elata, sublimi a rerum scriptoribus, poëtis, saepissime a Cicerone oratore adhibetur, ut major verborum splendor et majestas eluceat. In inscriptionibus denique Latinis creberime vox «sanctus» invenitur; «vir sanctus» apud Romanos quasi idem fuit qui apud Graecos θεῖος ἀνὴρ (cfr. L. BIELER: θεῖος ἀνὴρ, Wien 1935-1936). «Vir sanctus» porro voci Graecae ἀνὴρ σεβαστός respondisse ita videtur, ut postea facile imperatores Romani «divi» possent nominari.

AEMILIUS [EMIL] ORTH

COLONIA CIVICA AUGUSTA BRIXIA

Opusculum In Certamine Capitolino V, Romae
mense Aprili anno MCMLIV habito, pu-
blica laude ornatum.

Brixiae in foro olitorio nudius tertius deambulabam, nec quanti olus ac far esset ex aniculis percontabar sed ipsa amoenitate loci et hominum feminarumque frequentia ac varietate delectatus nunc consistebam nunc procedebam, cum obviam mihi datur clarissimus et doctissimus vir, X. Y., in Turicensi Athenaeo professor rerumque media quae dicitur aetate gestarum indagator unicus, et salute data redditaque, adventum ei gratulatus gaudioque alacer, ex eo quaesivi num Brixianum Capitolium Museumque Romanum quod vocant visere cuperet (nam antiquitatis et ego tanto studio jamdiu flagro ut plerisque paene stultus videar et eum sperabam non incuriosum). Tum ille:

«Probe, inquit. Non vidisse pigebat. Neque quicquam mihi jucundius potest esse quam pretiosissimas res illic conservatas te duce singulas inspicere atque spectare».

«Postpones igitur, inquam, hodie tuos Langobardos Desideriique regis crucem Lipsanothecamque et diptychum ebur Quirinianum meis Romanis et lapidibus antiquis aeneoque illo Victoriae signo, quo jure optimo gloriatur».

Pergimus ambo recta via ad Romanum sive Archaeologicum Museum, cum ego laudarem ille admiraretur urbis vicos domosque post bellum confectum mature restitutas viasque olim silice stratas, nunc, decurionum decreto, tam apte bitumine obductas ut Brixianus praetor sive syndicus dicatur urbem quam siliceam acceperit bitumineam esse relicturus!

Ventum erat ad Sancti Zeni et jam collis Cydneus (qui, cuniculo acto perfossus, vicos nunc quasi jungere videtur quos olim dividebat) apparebat, cum magnum templum oculis obicitur nostris. Hic ego:

«Hoc quod vidēs aedificium Imperator Vespasianus quattuor annis post illam ad Bedriacum pugnam extruxit, ut ex titulo – C. I. L. V 4312— sub fastigio in epistylis inscripto patet. Nam cum tribuniciam potestatem quartum gereret, imperator vero decimum consul iterum et censor factus esset, templum anno 73 p. Chr. n. faciendum curavit aut certe dedicavit, ut Brixianis —ut opinio virorum doctorum est— gratiam referret quod in civili bello suas partes juvissent. Veronensium exemplum secuti, de quibus Tacitus —Hist. III 8—: «In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibusque par-

tes juvere». Quamquam... Vespasianus Cremonam quoque, quae Vitellianis partibus faverat, reficiendam – saltem hortando, ut ait Tacitus— curavit!»

«Capitolium dixisti: ergo Capitolinis dis dicata est aedes».

«Ita sane. Capitolium enim coloniae fuisse memoria nostra recte putatur, cum saeculis superioribus Herculis aedes. Opus quidem amplum atque magnificentum magnumque hujus oppidi ornamentum. Ut hodie duae praetoriae domus, quarum altera «il Broletto», altera «la Loggia» vocatur, et tam multa christiana templa multaeque privatae domus cum ad aliis splendidis viris tum a comitibus e Martinengo aedificatae, sic temporibus antiquis Capitolium, Theatrum, Forum, Curia, Basilicae, Deorum templa non parum decoris Brixiae attulisse jure putantur.

Terra obrutum disjectumque multa per saecula fuit, cum post barbarorum migrationes (at quo saeculo nulla fuit barbaria? Ne recentiores quidem per jocum –ut ajunt– diruere solent, docentibus Alamannis, secutis omnibus!) aut ferro ignique vastatum esset oppidum aut aedificia vetustate ipsa et hominum incuria corruissent. Non omnis tamen antiquorum monumentorum periit memoria; quamquam... pauca eademque obscura de iis scriptores mediae aetatis tradiderunt. At vide, quaeso, ne dum colloquimur ad lapidem offendas aut... in columnas incurras!»

Nam multa lapidis vel marmoris fragmenta humi fusa jacebant et ille in columnam truncam crus impingebat ni revocassem.

«Saeculo quinto decimo, inquam, Brixianus scriptor, Jacobus Malvezzi, commemoravit in Chronicis muros quosdam et columnas et porticus prope Sancti Zeni aedem a se esse conspectas easdemque palatii ab Hercule ipso aedificati reliquias esse conjecit. Helias contra Capreolus Maximiani Augusti domum eam fuisse putavit. Postea Octavius Rossi (1570-1630), hoc loco publice effodere jussus, atrium magnum a se inventum testatur eamque dicit Herculis aedem fuisse, argumentis tamen nullis aut certe parum firmis nisus.

At cetera praetermitto quae scriptores praeteritorum temporum commenti sunt ne te nimio afficiam taedio. Vereor etiam ne tam multa dici de Romanae aetatis monumentis paeniteat cum de mediae pluris intersit tua. Ignoscas quaeso: Brixianae enim antiquitatis jamdudum studiosus sum factus –Romanus Romana pervestigo– neque id parum probatur etiam apud istos industriae avaritiaeque deditos homines qui plurimi in Langobardia vivunt».

«Et in Helvetia! inquit. At minime taedet, quin etiam perge: et ego molestiora ferre soleo et tu quae sunt graviora dicendo tolerabiliora facis».

«Humanissime, inquam, immo facete! Brevius igitur rem exponam, praecipua complectens et quasi astringens. Sed colloquentes procedamus ut gradibus superatis, in templum ingressi singulas cellas visamus. Tribus enim ex cellis hoc templum constat, neque mirum cum pleraque hujusmodi aedificia ternis instructa sint, sed hujus Brixiani Capitolii cellae altera juxta alteram posita est, nullo inter se aditu. Quare aedes tres dixerim. Quarum laeva

quae est et magno portae foribus destituta hiatu conspicua aere publico his annis refecta est, moderante doctissimo viro, Y. Z.. antiquitatibus quas dicunt Langobardiae servandis praefecto, Brixianis tamen operas et materiam praebentibus. In qua tituli ad urbem Brixiam pertinentes servabuntur, in dextra (cella) ad agrum.

Mediae vero, quae maxima est, tectum vetustate putridum reficiendum, porta autem «ad antiquam amplitudinem» restituenda secundum doctissimorum hominum vota, quod est summum artium liberalium consilium. Intus autem minime mutabitur eundemque ordinem ac speciem praebebit quo Vantinius instruxit. Lapides contra quos in parietibus insertos vides (aut etiam pictos, ut earum quoque exempla superessent inscriptionum, quae a doctis praeteritorum saeculorum viris descriptae postea periissent) Labusius generatim digessit. Nunc, ut vides, cetera supellectile marmorea, aenea, fictili seposita —(cui) servandae nova domus atque sedes aere publico aedificatur— una statua est exposita. Quam, ni fallor, alicubi conspexisti et fortasse laudavisti».

Tum ille, cum subito respexisset: «At hoc aeneum splendidumque Victoriae signum in Turicensi artis domo sive *Kunsthau*s anno 1949 in cubiculo ad hoc ipsum servato positum vidi, cum in ceteris cubiculis vel exedris multa illa cimelia ex omnibus Langobardiae christianis templis et privatis aut publicis Museis collata spectari possent: fictilia aut argentea vasa, signa marmorea, tabulae pictae, imagines ex tabulis ligneis vel aeneis expressae, omnia miro atque unico artificio facta».

«Et ego Turicum veni ut, quamquam in Langobardia vivo, Langobardiae thesauros viserem, cum alia tum maxime Victoriam, ut quae, aliquamdiu peregrinata, anno 1948 in Romana antiquis pretiosissimisque operibus restituendis officina esset refecta. Sed urbem quoque vestram, quam pulcherrimam Helveticarum iudico, libenter visitavi cumque doctissimis quibusdam viris latine ita collocutus sum ut alter quid alter sentiret cognosceret et aliquid inter nos intellegeremus quamvis natione, religione, aetate diversi».

«Macte virtute! Plerique latine callent, at cum inter se colloquuntur raro inter se... consentire videntur! Aut si videntur, non semper hic quid ille sentiat plane intellegit, saepe etiam inepte annuit. At tu nostros in longum ducis amores, studium dico quo cetera de Victoria ista audiendi gestio».

«Confecit, inquam artifex aetatis Augusti —ut est recentior opinio, non Flavio- rum ut antea putabant— aut exemplar aliquod Graecum imitatus aut ex multis Graecis statu- is commodissimum quidque eligens. Idemne Victoriae insignia cum Aphrodites forma specieque conjunxerit, alis insuper additis et umeris —parum quidem perite— accommodatis, an alius post eum, nescio; alae certo quae exstant ex deteriore aere factae sunt. Victoria denique ex Aphrodite!».

«Quid, quaeso, pede premit, quid manibus tenet aut tenere velle videtur?».

«Aphroditen aliquam Martis clipeum tenentem, in quo quasi in speculo se contemplaretur, Graecus artifex certe effinxerat, pede autem galeam prementem. Sed is, quisquis fuit, qui in Italia hoc signum ex aere fecit Victoriam (fieri) voluisse videtur; orbem igitur manibus (teneri) statuit in quo quasi in tabula vel in lapide aut fortissimi viri aut rei egregie gestae laudes inscriberentur. Quare is proxime vero accessisse videtur qui illud exemplar ad belli annis 1915-1918 feliciter gesti memoriam servandam in saltu «il Tonale» positum fabricatus est. Similis est Victoriae imago Trajanae columna cochleata insculpta. Non defuerunt tamen qui triumphali curru vectam suspicarentur, cum haec Brixiana Victoria una cum aenei currus reliquiis anno 1826 esset reperta».

Stabat dea capite aliquantum demisso, luminibus —ut apud Graecos fieri solebat— subtristibus, umerum papillamque dextram exserta, cum tunica in laevo subnexa esset.

«Mea quidem est opinio, inquam, hanc statuam, quam supra dixi aetate Augusti esse factam, referri posse ad coloniam ab Augusto Brixiam deductam, quo anno incertum, non tamen ante annum 27mum, neque post octavum a Chr. n., ut ex titulo quodam —C.I.L. V 4201— patet, in quo duoviri quinquennales ejus anni memorantur. Hic praeterea aedificium vetustius surgebat, quod cum aut bello civili eversum esset aut vetustate putresceret, Vespasianus nova aede erigenda quasi sepelivit. Manent vestigia. Quae Vantinius ille clarissimus descripsit et illustravit quaeque maximi momenti puto ad antiquam Brixiae Romanae historiam aperiendam (Vide «Museo Bresciano Illustrato», vol. prius). Etenim Augustum aliquod magnum aedificium hic fecisse, cum, colonia deducta oppidum muro cingeret, domibus aut insulis, vicis, templis ornaret, aquas —C.I.L. V 4307— perduceret viasque saxo quadrato sterneret, quod antea fortasse minime factum erat, valde probabile esse videtur. Ne Capitolium fuerit: at aedes aliqua aut curia aut basilica».

«Augustus igitur, ut dicis, coloniam Brixiam deduxit. Sed antea quae fuerat, quaeso, oppidi condicio aut quae gens tenuit quaeve gentis origo?».

«Minime cupio esse molestum. Quare quam brevissime potero antiquam Brixiae historiam exponam, immo perstringam, ut gratum tibi faciam.

Primos haec loca tenuisse Ligures (vel Libuos?), deinde Etruscos communis fama opinioque est. Post hos Cenomanos, quorum caput Brixiam fuisse auctor est Livius. Hoc etiam Catullus confirmare videtur (aut queri? aut ridere?) cum ait (67, 34) Brixia Veronae mater amata meae.

De qua Catulli sententia cum doctissime disputavissent omnes fere litterati viri qui his saeculis fuerunt florueruntque, tum maxime Brixiani et Veronenses in campum descenderunt acieque quasi dimicaverunt, nimio —ut ajunt— turris civicae amore impulsis: suae utriusque patriae decus et principatum unguibus ac rostris fortiter defenderunt, eo nempe saeculo quo veris armis Itali nullos arcebant barbaros.

At Brixianos principem in Transpadana regione locum tenuisse antequam Romani potiti sunt quis negaverit? Cenomani enim omnia fere inter Adduam flumen et Athesim loca tenere atque dominati sunt, quamquam fines parum certi et, ut ajunt, fluidi fuisse videntur. Oppida eorum fuere non solum Brixia et Verona, verum etiam, ut auctor est Ptolemaeus, Bergomum, Laus Pompeja, Mantua, Tridentum.. In Romanorum dicionem vero amplius ducentis ante Chr. n. annis venerunt non, ut Mommseni verbis utar, belli jure sed foedere sociique populi Romani a Polybio dicuntur. Non semper tamen in fide manserunt: nam Hannibalico bello primo fideles deinde defecere; post pugnam ad Metaurum in amicitiam redierunt, sed anno ducesimo, secundo bello punico confecto, iterum descivere et Placentiam una cum Insubribus et Bojis invaserunt captamque diripuerunt. De Cenomanis tribus post annis Cornelius Cethegus consul triumphavit: jure igitur belli in dicionem tandem venerunt, quamquam affirmaverant, non sine aliqua sapientia et calliditate, seniores eorum non ex auctoritate sua sed juvenum voluntate atque libidine arma a Cenomanis esse sumpta. Ceterum nisi turbulentos Cenomani se praebuissent, Galli non erant!

Qui fuerit deinde eorum status haud satis constat cum nulla aut certe pauca monumenta exstent, sed et societatem cum Romanis iterum conjunxisse consentaneum est et foedera Cenomanorum, Insubrium, Helvetiorum... Cicero – Balb. 14. 32— suis temporibus exstare confirmat. At post bellum sociale gestum quae fuerit condicio ex iis possumus suspicari quae de omni Gallia Transpadana colligi adhuc potuerunt: Brixianos —non tam Cenomanos ipsos crediderim quam homines Italicos qui plurimi in Transpadanam ad victum mercaturis faciendis vel agris colendis quaerendum quomodocumque venerant— anno 89 jure Latii, civitatis vero anno 49 ut ceteros Transpadanos esse donatos».

«At Cenomanorum oppidum quo loco positum fuit?».

«Ne hoc quidem satis constat. Sunt qui illos habitasse coniciant in declivio inter Cydneum sive Cycneum, quem vocant...».

«Quem Catullus, ni fallor, Cycneam speculam... immo Chineam libri...».

«Ita plane!... inter Cycneam speculam et eos colles qui nunc «i Ronchi» vocantur quosque brevi funali curru vectus vel aërio rudenti tractus ascendere quivis poterit! Hunc autem fuisse Gallici oppidi situm inde coniciunt quod in hac extramurana regione, in orientem spectante, primi apud Brixianos videntur exstitisse Christiani. Indigenas enim Gallos veterem ac gentis proprium deorum cultum, Mercurii, Ditis patris, Herculis, Matronarum... servasse et ad christianam fidem et religionem recta via quasi transisse, prius certe quam Brixianos municipes, maxime verisimile est. Sed ad rem redeo.

Brixianorum rem publicam primum anno 49 in municipii formam esse redactam consentaneum esse censet Mommsenus, IIII virorum jure dicundo mentionem servatam esse titulis duobus, quorum alter a Tottio, Brixiano

scriptore, descriptus desideratur, alterum —C. I. L. V 4427— isti parieti quasi applicitum vides. At non omnis remota est difficultas, nec desunt qui hunc ipsum titulum posterioris aetatis judicent, quibus freti argumentis nescio.

Brixiam contra coloniam Augusti fuisse testantur tituli —C. I. L. V 4202, 4212, 4307, 4466—, omnes docti consentiunt. Lege, sis, unum vel alterum istius tituli versum:

Genio / [col]oniae civicae aug(ustae) / Brixiae...

Civica fortasse ideo dicta est, ut Mommsenus putavit, ut aliquid interesset inter Brixiam et ceteras ab Augusto colonias post pugnam Actiacam deductas quae militares fuerunt. Inscriptiones vero et urbis et agri Brixiani in unum collatae amplius mille numerantur: Brixia igitur Mediolanium, Veronam ceterasque Galliae Cisalpiniae urbes vel oppida praeter Aquilejam titulorum copia facile superat».

Jam advesperascebat et uterque jam fessus cupiebat discedere, ille in deversorium ego domum meam. «Claudite, inquam, jam rivos, pueri: sat... aures tuae biberunt! Nec tanto taedio te affici cupio ut res antiquas in posterum fastidias!».

«Immo maximas ago tibi gratias. Nam per te multa, cum jucunditate magna, didici quae jam diu cupiebam. Cras, ni pigebit, ad Museum christianum deduces. Nunc vale».

Diversi discessimus ut altioribus rebus omissis cotidiana curaremus. Urbis vici longo ordine globorum vel lucernarum vi electrica splendentium lucebant, raedaeque et birotae motoriae insane strepebant, pueri laetis vocibus in areolis exsultabant lascivi, adulescentes puellaeque deambulabant et inter se colloquentes aut oculis mirantes gaudebant. Res antiquae subito evanuerunt, recentiores urgebant.

ALBERTUS ALBERTINI

VIS ATOMICA UTRUM BONUM AN MALUM PORTENDAT

Opusculum in Certamine Capitolino VI
publica laude ornatum.

Cum uxor epistolam mihi tradidit quae a filia tunc ad universitatem studia prosequente modo allata erat, rogavi: quid dicit? Ea, in cujus vultu stupor quidam et admiratio manifestabantur, tu modo, respondit, legito. Illa enimvero dicebat se et ceteras puellas de minis quae e vi atomica natae essent die noctuque disputantes mirari num operae pretium foret studia prosequi, si in eo esset ut per illam vim omnia fortasse delerentur. Quid nos, rogavit uxor, ei respondeamus? Bono tu, respondi, esto animo. Multi enim juvenes hodie animi ita commoventur. Nondum satis malorum experti sunt ut eis aequo animo obviam eant. Rem reputabo ipse atque ad eam rescribam.

Itaque, quod nihil mihi liberis atque eorum tranquillitate antiquius est, ad hortos publicos me contuli. Ibi est rosetum quo quotannis rosas maxime florentibus homines undique, etiam e longinquo, ad eas admirandas se conferunt. Ibi quoque est stagnum quod mirum in modum anates celebrant cujusque ripae a puerulis puellulisque conteruntur cupidis earum pascendarum. Suave est ibi spatiari, nam animus his parvulis tam alacribus atque roseti tranquillitate stimulatur.

Ibi totus in cogitationibus spatiabar, cum amicus doctrina illustris, quo nemo mihi carior est, me compellavit. Juvenis eum comitabatur, discipulus valde ingeniosus.

Is tum, en tu, exclamat, quid tam morosus vagare neque, quod animadverterim, has rosas splendidas aspicias? An verba Ausoni te maerore explent:

Mirabar celerem fugitiva aetate rapinam
Et, dum nascuntur, consenuisse rosas.
Ecce et deflexit rutili coma punica floris,
Dum loquor et tellus tecta rubore micat.

Ego, recte tu, inquam, cum dicis me rosarum vix conscium fuisse sed, cum mihi in mentem Ausonii non venisset, aliquid istorum versuum fortasse simile contemplantur. Epistolam scilicet hodie a filia Patricia accepimus quae nos nonnihil perturbavit. Illa enimvero atque condiscipulae multum perturbantur ne vis atomica exitium toti mundo portendat. Tu utique, ut ludi ma-

gister, scis quales sint nostri juvenes. Omnia hodie perpendunt et sunt sane multa perpendenda. Necesse est igitur eis sapienter, vel potius, quam sapientissime possumus, respondere. Sin secus, quia callidi sunt. insipientiae nostrae gnari nos missos facient neque jam monitores habebunt. Simul cum de respondendo deliberarem, reputabam quantum omnia, ex quo tempore nos coaequales pueri fuimus, mutata sint. At hunc discipulum tuum in locum filiae supponamus, nam coaequalis procul dubio eisdem quaestionibus permovetur.

Recte tu quidem, tum interfatur juvenis. Illis adeo minis omnes perturbamur. Si horum urgentium malorum aliquod esse suffugium demonstrare possis, gratissime facies. Hujus rei causa filiae haud invitus supponar.

Amicus exinde, eloquere, inquit, sed omitte tempora acta laudare. Istaec minime ad rem attinent. Contemplare potius, quot quantaque commoda sit consecutum genus humanum. Num velis ad ea tempora ante telephonium, umina electrica, autoraedas inventa redire? Ecce omnes fere viae jam nunc bene stratae et leves sunt. Contra, nobis pueris, angustae scrupulosaeque fuerunt; si itinera facere volebamus, vel pede vel equo utebamur et ea itinera quae hodie semihora conficiuntur, tum aliquot horis aegre conficiebantur.

Quod tempora, inquam, ea quae memoras, repeto, noli putare me ad ea redire velle. Quamvis essent jucunda, non infitabor multa incommoda insita fuisse. Attamen, si voluptates juveniles regustare volo, num tibi peccare videor? Sed non omnia quae sub nomine progressus, qui dicitur quemque jacitare velle videris, geruntur, eo nomine digna sunt. Haud dudum, scilicet, cum in taberna pistoria quereretur quod panem integrum, i. e. nondum scissum emere non poteram, puer mihi dixit: progressum agnoscere necesse esse. Cui respondi: Oh, rem mirabilem! Pane scisso ad meliora promovetur genus humanum. Omittamus autem omnia machinamenta quae labores famularum, si quae sunt, vel ipsius dominae patinis lavandis, vestibis quoque lavandis levigandisque, pulvere ex omnibus angulis exsugendo, allevant; clibanos quoque vapore carbonario vel vi electrica calefactos, unde fit ut carbonibus labore humano in aedes inferri non sit necesse; fornaces oleo vivo calefactos quibus domus non modo commodiores factae sunt sed labor vel famuli vel ipsius domini carbonum bis terve in die ingerendorum sublatus est. Omittamus quoque machinamenta quibus fossae ecfodiuntur; quibus labores agrorum mirum in modum allevati sunt. Haec beneficia esse novi. Adde quod usus horum machinamentorum plus alimentorum suppeditat. Atqui num haec alimenta tam bona sint quam ea quibus olim fruebamur, dubito, quod his machinamentis introductis multitudo diminuta est animalium quorum ope arva stercorebantur. Huic stercore nativo sufficitur ad arva laetificanda aliud genus stercoreis, stercus dico quod aliud nomen deest, quod ex petris et aliis rebus chemicis factum est. Hoc deterius sive ad holera eis primordiis alibili-

bus afficienda, quae ad corpus nutriendum utilia sunt, multo minus efficax esse duco, quoniam eadem quae in stercore nativo vitaminae inesse in hoc stercore chemico non queunt, quas quidem, ne nobis desint, apud medicamentarium emere necesse est. Atqui haec machinamenta non nego esse vera beneficia, quibus introductis contenditis nos esse aliquatenus progressos. Sed quo vel quatenus progressi sumus? Sic enim habetote, si humanitas cultusque cuiusvis populi non anima innititur quae philosophia religioneque alitur expliciturque, eum populum ocius serius esse periturum.

Non haec machinamenta, cum advenistis, reputabam, nam exitus quem quaerimus ex hoc discrimine rerum, non invenietur in his rebus neque in eis constant illi progressus optati, verum inde exorietur otium unde nascantur progressus, illud adeo otium quod veteres philosophi ad sua studia expegebant atque in bonis ponebant, quodque nobis, modo eo digni simus, bonae frugi esse poterit.

Equidem miror, interfatus est discipulus, quod haec machinamenta, quae non inficiare multa beneficia attulisse, non pluris aestimas, in quibus mensuram normamque vitae nostrae, quam mirum quantum jactamus, plerique locant. At ego equidem audire velim quid de his rebus sentias et quid te ad istam sententiam adduxerit.

Haud falso, inquam, eos interpretare, sed illi haud recte, immo prave insciteque qui vitam nostram quam pro bona, si non beata, haberi volunt, ita metiuntur. In hoc faciendo ad sola instrumenta spectant; fines, ad quos tendere oportet, omittunt. Ne plura, nam illic instrumenta nihil amplius sunt quam quae ad finem aliquem consequendum utilia sint. Sin autem ea magno in numero habeas et finium quo tendas obliviscare, in barbariem quandam declines.

Tum ille, sententiam tuam, inquit, velim evolvas, nam non est mihi omnino perspicua neque, reor, magister ei consentit. Sin autem aliquid boni consilii inest, id complecti volumus, ne falsa freti sententia cum vulgo feramur inerudito ignobilique.

Persuasum utriusque, nam dicebant se, assensione et dissensione cohibita, me aequo animo audituros, sententiam evolvere coepi.

At ego, onus mihi, inquam, longae orationis imponitis sed si laborem ejus audiendae sustinere poteritis, ego equidem laborem sententiae meae explicandae suscipiam et vobis morem geram. Ceterum nolite putare me hoc invitum facere, nam vobis audientibus facilius mihi erit cogitata ordinare et identidem aliquid percontantibus, si in quas incidero, ambiguitates tollere. Sed quod hic nobis senibus multo junior est neque novit quae pueris et me et te fuerit vita nostra, inde ordiar.

Agedum, me puero, pater qui medicus fuit telephonium habebat quod, cum hodie vulgo in expedito, immo saepe in triviis sit, illis diebus perrarum erat. Uti scias quam rara fuerint, cum urbs nostra a quinquaginta millibus

hominum stiparetur, illi telephonio assignabatur numerus quadragesimus nonus. Clientibus igitur, quorum perpauci id domi habebant, si ope ejus noctu egebant et rure habitabant, iter ad patrem arcessendum equo facere necesse fuit. Is invicem suum sterneret necesse fuit. Nulla tum erant lumina electrica et domus vapore carbonario vel lucernis illuminabantur, neque domus aequae calebant quam hodie, quam ob rem in focis caminisque ignis servare necesse erat neque vestimenta eandem ob causam tam tenuia quam hodie gerebamus. Qui in oppidis tum victum quaeritabant, ibi haud procul ab officinis habitabant, neque quisquam fere in suburbiis habitans iter cotidie in oppidum faciebat. Qui ruri habitabant, omnes fere se fructibus agrorum suorum tolerabant et perraro ad oppida ibant.

Si tunc piscatum venatumve ire volebamus, non, ut nunc, itinera ad loca longinqua, verum excursus breves rus faciebamus, ubi nemo fere homines venari piscarive in suis agellis moleste ferebat. Quod hodie si liceret, quis dubitaret quin venatores omnia delerent? Pater me puerum piscari venarique docuit. Ut omnes pueri, illius artis avidus eram. Paene cotidie e schola dimissus, harundine arrepta, ad rivulum propinquum piscatum currebam.

At vos adulescentes hanc artem non calletis, nisi ad loca longinqua patres vos ducunt; squalent enim jam rivuli propinqui; diffugere pisces.

Tunc ubique erant equilia atque omnes fere pueri equorum, ut nunc machinarum aëroplanorumque, studiosi erant. Nemo tum odores stabulorum calidos neque insuaves, quod animantia aderant, fastidiebat. Hos non nostis. Pro eis fetores olei vivi hauritis. Vestri me miseret qui animantia ignoretis, machinamenta pro eis colatis.

Ante annum meum quintum decimum autoraedam non videram. Quo tempore parentes primam emerunt, nemo credebat nos unquam equis carituros. A vultu video te id vix credibile ducere.

At vita tunc simplex fuit. Vespere perraro exhibatur. Parentes liberique domi manebant et bonos libros legebant vel quavis lusione sese una oblectabant. Longas horas muneribus fungendis insumebant et die Saturni aequae et ceteris diebus occupati non querebantur. Enimvero sorte contenti erant. Sed etiamsi longas horas agebant, non tam lymphatice laborabant quam hodie sive, ut dicit Seneca (*Ep.* LXXXII), in officiorum vorticibus volutabantur, ut corde capti praemature obirent.

Subito autem bello mundiali priore haec vita simplex finita est. Ex illo tempore omnia usque accelerantur. Ipse scis qualis sit hodierna vita. Ubique radiophonia, ubique teloramata. Qui earum rerum expertes sunt, hi a multis fatuis despiciantur, quam ob rem non nulli, ne pro inopibus habeantur, ad tectum illud rete teloramati necessarium affigendum curant. Num legunt? Minime! Vel cenati vel etiam cenantes illi rei se agglutinantes totam vesperam ibi sedendo consumunt. Numquid laudabile spectant? Immo vilissima plerumque spectacula sunt. Pugiles et luctatores et fabellas fatuas nu-

gatoriasque, si non moribus puerorum noxias, spectant. Quenam mulier quin hodie frigorifico electrico et machinula electrica pulveris sordiumque devoratoria et alia, quae vestis lavet levigetque, fruatur? Jocandi causa dicere licet, cum mulier sic scopas sustulerit, virum prae aere alieno scopas solutas esse factum. Quenam domus quin autoraedam, fortasse duas, possideat? Quod pravius vel ineptius est, ministri societatum anonymarum autoraedas ex ordine suo emunt atque proVecti statim meliorem acquirunt. Si copiae ad has res nummis numeratis comparandas parum sufficiunt, easdem nummis mutuandis comparant. Itaque nimis multi in aere alieno sunt, quae debita per annum vel sesquiannum solvuntur. Interim alia sunt quae emenda eodem modo sint. Plurimi igitur aere alieno usque vexantur fatiganturque.

Ita fit ut operarii qui olim fideli erga dominos animo erant, erga eos stomachosi morosique jam facti sint neque largiorem mercedem flagitare cessent. Quod largiorem mercedem poscunt, haud moleste fero, dummodo opera mercedi paria reddant, nam dignus est operarius mercede sua, sed dignum esse oportet. Neque moleste fero horas minuī laboris, sed esse lege sanctum quot horas operarii laborent; quot simplice mercede; quot sesquialtera; quot duplici, id moleste fero. Enimvero bonae rationi repugnat, libertatem constringit, neque ad tempora facile aptari potest, nam quod lege sanctum est, rigidum est. Sed de hoc postea. Eidem olim sumptibus parcebant. Hodie .. Immo vero multi malunt, potius quam sumptibus parcant ut causarii vel seniores suo vivant, patriae esse curae. Simul autem brevius operari volunt. An sic putatis humanitatem nostram promoveri?

Es, inquit juvenis, laudator temporis acti atque illiberali erga operarios esse animo videris. Ne plura, democratiam quae dicitur aspernare.

Minime hercle. Tu autem vitio rationis plerisque communi laboras. Si quis hodie cuiquam rerum novarum studioso repugnet, ne novae res male conceptae lege sanciantur, propugnatoribus in usu est sibi repugnantem calumniari et vituperare. Injuria mehercle, nam multa nova quae civibus magno usui bonaeque frugī esse potuerunt, illam unam ob causam vitiantur et civitati obsunt. In ore omnium hodie est democratia. Ecquis sanae mentis verae democratiae adversetur? Verum si quis quod proletarius sit vel manuum mercede victum quaerat, prae aliis arte politica instructoribus scientiam sibi arroget rei publicae gerendae, hoc perperam atque injuria fit. Nam vera democratia sibi optimum eruditissimumque quemque ad rem vel sapientissime gerendam vindicare vult; tales autem ceteri eligant ut ducibus vel optimis utantur. Hoc vitium tu effugito. Est etiam aliud quod velim effugas. Nihil verae democratiae refert unde quispiam natus sit; utrum tenuem modo rem habeat an opulentus sit. Illa dignitatem modo hominis integritatemque perpendit.

Itaque vituperationes conviciaque quae in divites vel praedivites hac una de causa ingeruntur quod divites sint respuo atque ea jure respui affir-

mo. Eos profecto omitto qui avidi divitiis mirum in modum congestis gloriantur neque eas ad usus humanos dirigunt. Si vis scire, divites frugi fuerint necne, circumpice. Unde nobis tot universitates quae scientiam amplificant? Tot scholae ubi adulescentes artibus litterisque erudiuntur? Unde bibliothecae et pinacothecae et musea quae omnibus patent? Unde nobis tot instituta scientifica quae tot remedia adversus morbos haud dudum letales efficacia invenerunt, nisi ex dono ac liberalitate divitum? Ad quos fines potiores divitiae adhiberi possint? Quid si his institutis careremus?

Anne eos arbitramini liberales esse qui divitias his adimunt dissipandas, praesertim ut apud vulgus hac prava largitate corruptam gratiam ineant, quae gratia largitate omissa tabescit? Eosne tandem esse liberales arbitramini qui sub specie omnium civium aequiparandorum meliores ad aequalitatem cum inferioribus deprimunt? Quanto melius sit inferiores, si possumus, ad meliores aemulandos excitare ita ut utrique non modo aequales sed boni evadant. Istocine modo ad hoc humanitatis propecti sumus? An aemulatione, quam dixi, feliciorum et cupiditate rerum expetendarum atque optabilium? Si animus hac aemulatione et hac cupiditate, qui animi motus, quod ad meliora affectanda id genus aemulum cupidumque cient, boni sunt, ad amplio-rem humanitatem stimulat, hoc, reor, est secundum naturam vivere. Nos naturae, de qua Cicero dixit (*Rep.* 6, 26, 28): «quod animal est in motu cietur interiore et suo: nam haec est natura propria animae et vis», partes assignamus etiam majores. Deus enim cum mundum creabat, leges omnibus animalibus imposuit, quarum legum exsequendarum naturae assignavit officium. Natura igitur legis divinae sive voluntatis Dei imago est. Ergo recte veteres Academici et Peripatetici quorum dicit Cicero in altero libro de Finibus sententiam fuisse: «finem bonorum esse secundum naturam vivere». Itaque si Natura homines aemulatione quadam et cupiditate imbuat, hos animi motus in bonis haberi necesse est. Qui igitur his motibus ad meliorem vitae statum incitatur, congruenter Naturae vivit, id quod extremum est. Praeterea sententia peritorum anthropologiae est naturam aptissimis favere. Qui autem ineptissimis favet et aptissimis officit, is Naturae neque paret neque congruenter vivit.

Tum ille: num tu misericordiam tollis? Ego, minime, inquam, est enim misericordiae locus. Idem quos, aptissimos et felices vocavi, hoc beneficii ostenderunt verum esse. Praeterea, si praeceptis religionis nostrae adhaeremus, misericordes esse nos oportet.

Sanctus Paulus multum locutus est de Caritate quae cum misericordia conjuncta est. Scribens enim ad Corinthios (*I Cor.* 13, 13) dixit. «nunc autem manent fides, spes, caritas, tria haec; major horum est caritas». Idem dixit: «quia caritas operit multitudinem peccatorum».

Sed noster maximus poeta Shakespeare in ea fabula quae Mercator Venetianus inscripta est, haec quae ipse Latine temere reddidi, pronuntiavit:

Natura non tenuatur misericordiae.
Ceum pluvia genialis caelitus cadit.
Quae subter sunt, loca rorat. Bis beata ita est:
Nam qui largitur et qui recipit, hos beat.
Qui valde pollent, est in his potentior.
Corona regem nulla aequae decere quit.
Sceptrum est insigne regalis potentiae,
Indicium majestatis et reverentiae.
Sed longo vincit sceptrum misericordia
Et cordibus dominorum comprehenditur.
Dei est haec propria justitiamque decorat.
Hanc rem divinam si mortales exhibent,
Tum proxime admoventur ad thronum Dei.

Quid pluribus? necdum haec amplius tractare volo, nam, cum dicerem operarios brevius operari velle, a vultu tuo perspexi hoc dictum tibi aegre placere. Sic autem habeto: mea nihil interesse quot horas operibus insumant. Equidem nolo has ab administratione praescribi sive lege sanciri, ut jam dixi, quod, si ita fit, arbitrium liberum perit. Omnia tum, quae inter operarios et dominos pacisci oportet, lege imposita quadam rigiditate afficiuntur. Administrationis est nihil amplius quam regulas praescribere secundum quas domini operarii inter se agant ac, si quae sunt, difficultates componant. Qui autem ajunt octonas horas singulis diebus vel quadragenas singulis hebdomadibus recte laborari, meras nugas effutiunt. Una enim est mensura norma hujus rei: ut necessitudinibus victus, suffugii, vestitus satisfiat, quod utrum paucis an multis horis efficiatur, nihil interest. Haec necessaria sunt. Suppedita sunt. Cum homines rudibus instrumentis uterentur, cotidie solis ab ortu ad occasum ad necessaria solvenda laborabant; si discemus vim atomicam ad usus humanos adhibere, quantum temporis sit ad eosdem necessarium, nondum est palam. Sic tandem ad medullam hujus argumenti pervenimus.

Prout horae laboris diminuentur, ita augebitur otium. Illud me valde sollicitat: ad quos usus id homines adhibitori sint, nam in eo latent semina simul exitii, simul illius bonae beataeque vitae quae veteres philosophos occupabat. Homo, ut verba Ovidii usurpem:

Nescit utro potius ruat, et ruere ardet utroque.

Vix quinquam latet, sive vix quisquam negat, vitam aliquo modo e formis esse evolutam simplicissimis, neque hoc sine Deo factum.

In reliqua disputatione doctissimus vir de spiritualibus progressus commodis agit; eoque progressu otium illud amplificabitur quo homini «copia animae augendae» dabitur. Difficultates in rerum publicarum administratione ac dispensatione, quas progressus excitare poterit, praesertim vi atomica applicata, impenso omnium labore, apte, opitulante Deo, solventur sicut et aliae sociales difficultates rite a Summis Pontificibus aliisque sunt solutae quin ad communismum curramus, qui nunc tandem, ex quibusdam signis, ut claro scriptori videtur, tabescere incipit. Ideo non dubitandum quin fide corroborati triumphum de hoste reportemus.

Cl. scriptor lucubrationem hac ad filiam epistula absolvit:

Tata Patriciae filiae dilectissimae s. p. d.

Allata tua epistula, existimabam tibi quam primum respondendum. Haud invitus disco vos his disputationibus occupari. Est enim salutare. Paucis annis habenae rerum vobis mandabuntur, quas si excipietis, his eruditae sermonibus atque consciae, quot quantasque obices a pravis sceleratisque viris oppositas vobis diffringere necesse futurum sit, tanto satius. Ad hortos publicos me contuli ut tranquille responsum concoquerem. Forte advenit amicus cui maxime confido. Disputationem quam habuimus, postquam redii, commodum exscripsi. Eam tu et sodales tuae legitote et tu certiore me facito quid sentiatis. Sic autem habeto, si qua in me est philosophia sive sapientia, me semper paratum esse tibi dubitanti subvenire. Interim vos hortor, te tuasque amicas, ut veteri disciplina, historia, philosophia sapientiaque veterum quas litterae Latinae comprehendunt, penitus erudiimini.

Ego profecto te multo senior sum. Multo jam mutata sunt. Idcirco te semper ducere non potero, verum si quid philosophiae tuae substruere possim, ut ad tranquillitatem quandam pervenias, id lubentissime faciam.

Vale.

Patricia Tatae dilectissimo.

Quam gratum fuerit responsum tuum, nescis. Ut semper, quam primum morem mihi gessisti. Isto allato, amicas convocavi atque id legimus et relegimus. Noctem disputando proveximus. Omnes in eadem stamus sententia, te nobis vel optime consuluisse. Cursum percurram. Si quid adversi veniat, id fortiter perpetiemur; si nihil adversi eveniat, tanto satius.

Omnes te jubent salvere. Vale.

BONAMICUS ACTENSIS

GOODWIN BEACH

DE PATRIAE AMORE APUD GRAECOS ET ROMANOS

Venit nunc mihi in mentem dicere quidpiam vobis legentibus quidem minime novum, mihi vero semper admiratione dignum: quid causae fuerit, cur jam inde a mundi fere primordiis optimus quisque pro patria mortem occumbere non dubitarit. Homerus siquidem, poëtarum princeps hanc tenet sententiam:

τεθνάτω· οὐ οἱ ἀεικὲς ἀμυνομένῳ περὶ πάτρησ
Non indecorum est defendenti patriam mori (*Il.* 15, 496).

Idem prorsus Tyrtaeus:

Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα
Ἄνδρ' ἀγαθόν, περὶ ἧ πατρίδι μαρνάμενον.
Pulcrum est mori in prima acie cadentem
Virum fortem, pro patria pugnantem.

(*Antholog. Poëtica*, auctore P. HALLOIX, Dauci, 1616, p. 840)

Et Horatius, qui, procul dubio, illos est imitatus:

Dulce et decorum est pro patria mori (*Od.* 3, 2, 13).

En tibi sententiam omnium consensu semper probatam; in illa enim cum fortitudine, jucunditas de palma certat. Quid enim vel fortius vel jucundius, quam nullum vitae discrimen recusare vitamque pro aris et focus —ut dicunt— strenue profundere? Sed quid causae, inquam, fuit, ut res ita se haberet?

PATRIA COMMUNIS OMNIUM PARENS

Ita orator Romanus (*Catil.* 1, 7, 17). Cui consonat Augustinus, cum ait patriam parentis loco nobis esse: «Ipsa denique civitas (agitur de terrena civitate, non de caelesti patria) quae parentis loco haberi solet» (*De Lib. Arb.* 1, 32). Et apud Hispanos in omnium ore est illa vulgata vox «Sursum, Hispania mater»!

Jam vero, consequens est, ut omni ratione et arte salutem patriae, quod ejus fieri possit, moliamur. Aristidi administranti rempublicam uxor dixit: «Utinam privatas quidem res putares esse publicas, et contra publicas, privatas. Et cum Seriphio cuidam, civitatis suae parvitas objiceretur: «Mihi quidem, dixit, patria dedecus est, tu vero patriae» (Apud STOBÆUM, Edit. Tigurina, MDXLIII, *Serm.* 37, pag. 231). «An sic es sapiens ut te latuerit et patri et matri et progenitoribus omnibus patriam esse anteponendam? ...ac sive

mandarit verberari te, sive in vincula conjici, sive in proelium miserit ad vulnera excipienda mortemque subeundam, oboediendum ei tanquam matri est omnino». Ita Plato in Critone (51), qui quam late pateat hic patriae amor et pulchre depingit et fusius.

Porro nemo unquam matrem —id est, patriam— mutam et elinguem reddere ullo pacto potuit. Haec Aeschylus, qui, licet tragoediam adhuc rudem et paene agrestem exornaverit, in litteris Graecis magnum sibi nomen comparavit (*Septem contra Thebas*, 5, 584):

μητρὸς τε πηγῆν τίς κατασβέσει δίκη;

Idcirco non potest cognatio ulla esse prior, quam patria, ita ut, si contentio quaedam et comparatio facienda sit, quibus plurimum tribuendum sit officii, Deus sit in primis, deinde principes, patria et parentes, quorum beneficiis maxime obligati sumus. Immo, «quoniam sunt omnia commoda a patria accepta, nullum incommodum pro patria grave putandum est» (Lege Cic. *De Offic.* 1, 17, 57 et 58).

Hic sensus amoris in patriam, quem Dante belle vocavit «la carità del natio loco» (*Infern.* 14, 1), causa fuit —ut mea fert opinio— illius desiderii arcendi hostes, qui adversus patriam bella quoquo modo possent inferre:

Adversus hostem aeterna auctoritas [esto]. (*Leg. XII Tab.*)

Cicero elegantissimis verbis hanc in patriam caritatem prosequitur: «Quo amore, inquit, inflammati esse debemus in ejus modi patriam, quae una in omnibus terris domus est virtutis, imperii, dignitatis? cujus primum nobis mens, mos, disciplina nota esse debet, quia est patria parens omnium nostrum...» (*De Orat.* 1, 44, 196). Cum omnia ratione animoque lustramur, omnium societatum nulla est gravior, nulla carior, quam ea, quae cum patria est unī cuique nostrum. Cari, certe, sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium caritates patria una complectitur, pro qua quis bonus nullo unquam tempore dubitat vitam cum morte commutare, et id usui patriae esse potest (Cf. Cic. *De Offic.* 1. 17, 57).

Et quo modo filius se gerere debet erga patrem si pater fana expilet, et cuniculos agat ad aerarium? Indicetne id magistratibus filius? Nefas id quidem erit, quin etiam patrem defendere debet, si arguatur. Non igitur patria praestat omnibus officiis? Immo vero, sed ipsi patriae conducit pios habere cives in parentes. Quid? si pater tanquam tyrannus patriam occupat, eamque prodere conatur, silebitne filius? Immo vero obsecrabit patrem, ne id faciat. Quod si «nihil proficiet —ait Cicero— accusabit patrem, minabitur etiam; ad extremum, si ad perniciem patriae res spectabit, patriae salutem anteponet saluti patris» (Vide *De Offic.* 3, 23, 90, ubi Tullius proprie rationes et argumenta non sua sed Hecatonis profert).

Praeclarum illud Hieroclis: Est, inquit, patria velut alter quidam Deus, et primus maximusque parens. Quare qui nomen ei imposuit a re ipsa, non

temere patriam nominavit, vocabulo quidem a patre deducto, pronuntiato tamen femina terminatione, ut ex utroque parente mixtum esset. Atque haec ratio insinuat patriam unam ex aequo ut utrumque parentem colendam esse (Cf. STOB. *Serm.* 37). Et Laco in bello captus, cum sub hasta veniret ac praeco diceret «Laconem vendo», obturavit illi os, «Captivum, inquit, praedica te vendere». Suam condicionem aequo animo tulit, patriae ignominiam ferre non potuit in auctione traducendam. Ac profecto commune patriae solum carum est, et jucundum et delectabile. Unde illud dictum, quod jam in proverbium abiit: «Patriae memoria dulcis».

Demosthenes, cum ab Areopagitis damnatus, elapsus carcere fugeret, et haud procul ab urbe obvius habuisset aliquot diversae factionis homines, primum abdere sese voluit, sed cum illi nominatim Demosthenem appellantes, juberent esse bono animo, et viaticum insuper offerrent, graviter ingemuit, dicens: «Qui possum hanc urbem relinquere, in qua tales habeo inimicos, quales amicos vix in alia inventurus?» Hinc versus Ovidii:

Nescio qua natale solum dulcedine captos
 Ducit et immemores non sinit esse sui.
 Quid melius Roma? Scythico quid frigore pejus?
 Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
 Cum bene sit clausae cavea Pandione natae,
 Nititur in silvas illa redire suas:
 Assuetos tauri saltus, assueta leones
 —Nec feritas illos impedit— antra petunt. (*Ep. ex Pont.* 1, 3, 25-42).

Jam vero, si patria communis est omnium parens, amor inde nascetur in eam, adeo ut

NEFAS SIT IRASCI PATRIAE

Pythagoras, interrogatus quo modo oporteat se gerere erga patriam ingrati: Ut erga matrem, respondit. Et Solon, postquam vidit rerum summam esse penes Pisistratum, arma deposuit ante curiam, dicens: «O patria, tibi et dictis et factis sum opitulatus». Hoc pacto, testatus sibi non defuisse voluntatem consulendi Reipublicae, in Aegyptum navigavit (Cf. DIOG. LAERT. lib. I, *Plut. in Solon.*). Amor enim in patriam immensus esse solet:

Rursus amor patriae, ratione valentior omni,
 Quod tua texuerunt scripta, retexit opus. (OVID. *Ep. ex Pont.* 1, 3, 29-30)

Cum Aristides ab Atheniensibus mitteretur in exilium, sublatis in caelum manibus Deum comprecatus, ut sic res Atheniensium prosperaret, ut illis Aristides numquam veniret in mentem. Tanta fuit in viro isto pietas in patriam, cui etiam post dira sua fata incolumitatem precabatur. Et Timotheus imperator, cum audisset unum ex collegis dicentem: «An putas, o Timothee,

gratam nobis futuram patriam?» — «Modo nos, respondit, patriae dignas referre gratias queamus» (Vide STOB. *Serm.* 37, ex PLAT. *Critone*, 52).

Grato semper animo erga patriam debet esse vir bonus, quod nulla unquam foedior culpa sit quam patriae succensere, juxta illud:

Jamque hoc — ne dubites— longaevi, nate, parentis
Accipe, et aeterno fixum sub pectore serva:
Succensere nefas patriae; nec foedior ulla
Culpa sub extremas fertur mortalibus umbras.
Sic docuere senes.

(SILV. ITAL. 7, 553-557)

Ast nemo patriam, quia magna est, amat, sed quia sua. Ac proinde est quod Ulysses ad Ithacae suae saxa sic properabat, quemadmodum Agamemnon ad Mycenarum nobiles muros (Cf. SENEC. *Epist.* 66, 27). Id ipsum tetigit Cicero: Nos id, quod maxime debet, patria nostra delectat, cujus rei tanta est vis, tanta natura, ut Ithacam illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir (scil. Ulixes) immortalitati anteponeret». (*De Orat.*, 1, 44, 196). Et Sertorius saepe victor, ad Pompejum Metellumque misit, offerens se paratum redire in urbem, si sibi permetteretur; dixitque malle se Romae ignobilissimum civem, quam exulem omnium aliarum civitatum imperatorem nominari (Vide PLUT., *Sertor.*).

Quibus consonat Homerus cum dicit nihil esse patria dulcius, licet aliquis procul a suis, in longinquis terris, domos habeat opulentas:

Εἰς οἰωνός ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. (*Il.* XII, 243)

Ὅς οὐδὲν γλύκιον ἢς πατρίδος οὐδὲ τοκῶν

Ἰίγνεται, εἴπερ καὶ τις ἀπόπροθι πίονα οἶκον

Γαίῃ ἐν ἀλλοδαπῇ ναίει ἀπάνευθε τοκῶν. (*Odys.* 9, 34-36)

Quanta sit autem amoris hujus vis, vel hoc indicio licebit utcumque cognoscere, quod apud poetas Graecos haud raro legimus, non solis nimirum hominibus caram usque patriam fuisse, sed amorem quoque aliquem ferarum cordibus instillatum esse:

Οὐκ ἄρα τοι μούνοισι φίλη πάτρη μερόπεσσι·

καὶ βαλιῶν δὲ πίθος τις ἐνέστακται φρεσὶ θηριῶν.

(OPPIAN. *De Venat.* 2, 313-314)

Sed antequam ultra progredior, non possum quin tibi, lector, ob oculos ponam duo exempla praeclarissima, quae luculenter innuunt quantum apud veteres ejusmodi patriae amor vigerit. Prius nobis suppeditat Valerius Maximus (5, 6, 2). Thrasibulus cum vellet parva manu triginta Atheniensium tyrannos confodere, dicenti cuidam, quantas Athenae libertatem assecutae gratias illi essent habiturae: «Dit, inquit, faxint, ut quantas ipse illis debeo, videar rettulisse». Alterum exemplum attulit idem Val. Maximus (3, 7, 2): Rex Thraciae, ubi cognovit Athenienses honoris gratia civem ipsum suae ci-

vitatis declarasse, pro auxilio, quod illis adversus Dorienses impenderat, gratiam reponere studentes: «Per Jovem, inquit, et ego illis vicissim meae gentis jus dabo». Sentiens, nihilominus honorificum esse, Thracem, quam Atheniensem appellari.

PATRIAE AMOR AD MORTEM USQUE VIRUM BONUM DUCERE SOLET

Lacaena, cum filium in proelium misisset, et interfectum audivisset: «Idcirco, inquit, genueram, ut esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere». Ita Cicero (*Tusc.* 1, 42, 102). Plutarchus autem narrat Lacaenam quandam filios habuisse quinque. Haec mulier — plane fortis — filios in bellum emissos, ante suburbium stabat exspectans, quis esset belli exitus. Et accessit quispiam nuntians, filios illius omnes occubuisse: «Non istud, inquit, percontabar, ignavum mancipium, sed quid ageret patria?» Is cum respondisset a patria stetisse victoriam: «Libenter igitur, ait, accipio filiorum interitum». Egregia mulier, privatum in liberos affectum publicae in patriam pietati posthabuit (PLUT. *Apotheg. Lacon.* Edit. Londini. 1741, p. 89).

Hoc est quod dicebam, amorem patriae ad ipsam vitam profundendam impellere, si sit ei profuturum (Cf. Cic. *Offic.* 1, 17, 57). Ad rem poëta:

Nec femina cessat
Mente aequare viros et laudis poscere partem.
Omnis, prae sese portans capitisque manusque
Antiquum decus ac derepta monilia collo,
Certatim matrona ruit belloque ministrant.

(SILV. ITAL. 12, 306-310)

Et alibi de Scaevola:

Stabat cum primis mediae certamine pugnae,
Aspera semper amans et par cuiuscumque periclo
Scaevola; nec tanta vitam jam strage volebat,
Sed dignum proavo letum et sub nomine mortem.
Is postquam frangi res atque augescere vidit
Exitum, *Brevis hoc vitae, quodcumque relictum,*
Extendamus, ait.

(9, 370-376. Cf. et 12, 314, sqq.)

Sic, unum augurium praestantissimum pugnare pro patria, et si mori contingat, dulce prorsus erit interitus: HOMERUS (*Il.* 12. 243):

Εἰς οἰωνός ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πατρίδος.

Ad finem propero. Sed tamen piaculum foret tacere exempla pulcherrima, quibus clare apparet hanc mentem veterum circa amorem patriae non verbo sed re apud illos viguisse et factis re vera praestitisse. Cum ad Thermopylas Leonidas proficisceretur cum Persis conflictaturus, uxori Gorgoni roganti, si quid ipsi mandaret? «Ut bonis, inquit nubas, bonosque liberos

parias». Quae quidem vox testabatur, illum animo praesagisse interitum, nec hac praesensione deterritus est ab expeditione, pulcherrimum esse ducens, pro patria pugnantem occumbere.

Aliud denique subnecto simile: Brasidas —auctore Plutarcho op. mem.— contra Ephoros bellum patriae nomine cum susciperet, civibus hunc in modum scripsit: «Quicquid malorum erit in bello profligabo, aut pro patria moriar». Verum cum multa jam egregia facinora pro patria edidisset, et Graecos Thraciam incolentes liberasset, fortiter occubuit. Cujus deinde mors cum Archileonidae matri nuntiaretur, interrogavit nihil prius, quam: «An fortiter filius occubisset? Thracibus autem ejus virtutem laudantibus, ejus mortem non tantum aequo animo tulit, sed probavit etiam, quia pro salute patriae interfectus esset. «Vincet —profecto— amor patriae laudumque immensa cupido» (VERG. *Aen.* 6, 824).

Haec de patria fortiter defendenda sufficiant. Alia sunt, apud Graecos praesertim, quae intexere hic abstineo, quod idem fere complecti videantur. Unum tantum proferam votum: utinam hic patriae amor apud nos et vigeat et floreat, ut nobis illud contingat, quod apud Graecos et Romanos evenire constat. «Caritas patriae per omnes ordines velut tenore uno, pertinebat» (Liv. 23, 49, 2).

LEO M.ª SANSEGUNDO, OSB.

NOVA ET VETERA

METEOROLOGIA

1. Et quidquam, in hac sectione, de *meteorologia* modo juvat perstringere. Verbum hoc compositum recentisque certe signi, quod tanquam de *meteoris* scientiam vel notitiam sonat. «Meteorum» vero (a Graeco μετ-έωρος) Latini significat sublime ac suspensum, nempe in aëre; Graecis autem *phasma*, id est apparens; cum id, quod videtur esse, magnam partem non sit: quasi mixtum est imperfectum ex elementis, idque ortum et conflatum e vapore aut halitu, plus minusve crasso, calido, spisso, cet.

Meteorum quidem quodlibet phaenomenum atmosphericum nuncupari solet: aërium, aquosum, luminosum vel electricum. Exempli gratia: ventus, pluvia, arcus pluvius vel iris, fulgur.

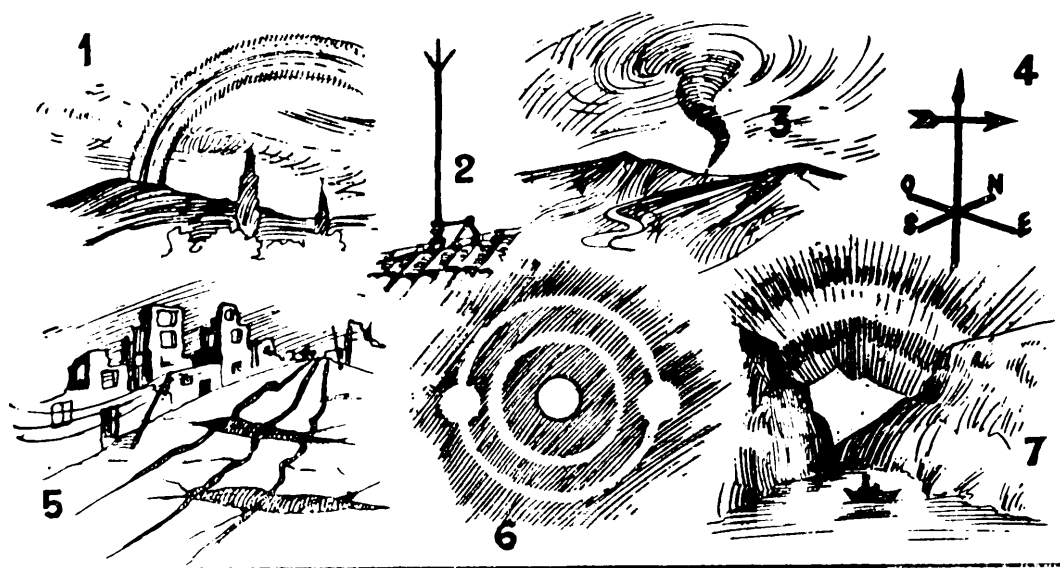
Jam vero in nostrorum temporum scientia, metereologia pars physices habetur, de meteoris disserens. Maximi hodie est momenti, in primis vero ad faciliorem cum navigationem marinam tum aëriam reddendam. Quae quidem scientia, sicut ceterae naturales, pluribus utitur, sapientium ingeniis effectis, instrumentis: quae opem hominum labori atque perspicacitati afferant.

Sunt, inter alios, apparatus metereologici: Anemometrum, anemoscopium, barographum, barometrum, baroscopium, barothermographium, hygrometrum, hygrosopium, manometrum, sismographum, sismometrum, spectrographium, spectroscopium, thermometrum, thermoscopium.

Adjuncta porro in tabula picta non nulla ad metereologiae scientiam pertinentia, cum nomenclatura Latina Hispanica, habes:

1 <i>Arco iris, iris, is (idis)</i>	5 <i>Terremoto, terrae motus, us</i>
2 <i>Pararrayo, fulminivororum</i>	6 <i>Halo, halos, o (gr.)</i>
3 <i>Turbión, turbo, Inis (aquae)</i>	7 <i>Aurora polar, aurora borealis</i>
4 <i>Gobierna, ventorum index, icis</i>	

2. Praecipua sane meteora sunt ignea vel aëria, quae in amplissimis aëris plagis nostris oculis commonstrantur. Verum propria sunt partium caeli

quattuor. En aliquorum nomina: fulgura vel fulgetra, fulmina, fatui ignes, stellae cadentes et comantes, coruscationes, chasmata, cet.

Aëris vero natura his lepide verbis a claro viro M. Pexenfelder contrahitur (*Apparatus Eruditionis*, pag. 17):

«Aër agitur perpetim ob tenuitatem, mobilitatemque insitam, idque valde utiliter ob vegetationem rerum; pellucidus est, radios solares temperans, ubique se ingerens. Ejus status et flatus sunt diversi; si calescit, tum rarescit, et dilatatur se extra se; cum frigescit, tum spissescit, et contorquet se intra se: nescit etiam quietus stare, etsi videatur; commotus flat, nunc lenius, nunc vehementius; flabello ventilatur; efflatus oris angusti motu, refrigerat; emissus diducto, calefacit; conclusus, crassescit, et putrescit; idem ob periculum (metum) vacui facit, ut ascendant gravia».

3. Vel ipso in imo terrae sinu meteora influere videntur: unde formidolosi illi terrae motus, qui et oppida solo aequant. Quasi excussio est superficie terrae luxationibus ejus modi corticis vel vulcaniis eruptionibus debita. Lingua quidem technica hodierna dicitur «sismus» vel «seismus». Itaque apparatus vel instrumenta quae eos detegunt sismographa nuncupantur. Pars vero scientiae geologicae quae iisdem studet, est sismologia. Seismus qui in profundo mari oritur quique magnos aquarum motus excitat, est maris motus (hispanice «maremoto»). Punctum denique orbis terrarum ubi seismus oritur, epicentrum dici apud sapientes consuevit.

Sed haec hactenus. En tibi phraseologiam de re praecipuam:

Aër terrae circumjectus: *atmósfera*.

Susplicere (in) caelum: *levantar los ojos al cielo*.

Sub divo: *a la inclemencia del tiempo*.

Orbis finiens: *horizonte.*
 Natura caeli: *clima.*
 Salubritas caeli: *clima sano.*
 Gravitas caeli: *clima insalubre.*
 Temperatio caeli: *clima templado.*
 Asperitas caeli: *clima frío.*
 Varietas caeli: *clima variable.*
 Caelestia: *fenómenos celestes.*
 Sol oritur, occidit: *sale el sol, se pone el sol.*
 Ortus, occasus solis: *nacimiento, puesta del sol.*
 Sol deficit: *el sol se eclipsa.*
 Lunae defectio: *eclipse de luna.*
 Luna crescit, decrescit: *la luna crece, decrece.*
 Caelum astris distinctum et ornatum: *cielo estrellado.*
 Nox sideribus illustris: *noche estrellada.*
 Stellae errantes: *planetas.*
 Stellae inerrantes: *estrellas fijas.*
 Orbis lacteus: *la vía láctea.*
 Orbis signifer: *el zodiaco.*
 Cardo caeli: *el polo.*
 Vocis imago: *eco.*
 Ventus remittit: *el viento se calma.*
 Ventus cadit: *cesa el viento.*
 Ventis secundis, adversis uti: *tener vientos favorables, contrarios.*
 Ventus se vertit in Americam: *se gira el viento hacia América.*
 Tempestas cooritur: *se levanta una tempestad.*
 Imber tenet: *dura la lluvia.*
 Tempestatem idoneam nancisci: *tener buen tiempo.*
 Calor se frangit: *el calor disminuye.*
 Sol ardet, urit: *pica el sol.*
 Ardore solis torrerit: *quedar tostado del sol.*
 Frigore torpere: *estar transido de frío.*
 Caelum tonitru contremittit: *está tronando.*
 Fulmina micant: *relampaguea.*
 Fulmine icti, tangi: *ser alcanzado por un rayo.*
 Inter fulmina et tonitrua: *en medio de truenos y rayos.*
 Eruptiones ignium Aetnaeorum: *la erupción del Etna.*
 Vesuvius evomit ignes: *el Vesubio vomita llamas.*
 Pluet hodie: *lloverá hoy.*

ILDEPHONSUS GONZÁLEZ, C. M. F.

CURSUS GYMNASTICUS

O NAVIS, REFERENT IN MARE TE NOVI

(HOR., Carm., 1, 14)

*¡Oh nave! ¿quién te vuelve al mar airado?
¡A toda prisa al puerto! ¿Qué? ¿no miras
desnudo de remeros tu costado,
tus antenas gimiendo, y con las iras
del ábrego tu mástil malherido?
¿Y dónde los cordajes
que el casco resentido
salven de los furentes oleajes?*

*Velas te faltan, y ni dioses tienes
de quien en otro azar valerte puedas;
y aunque del Ponto vienes,
hija de linajudas arboledas,
en vano de tu alcurnia haces alarde,
que una pintada popa no es aliento
para el nauta cobarde.
¡Ay, no llegue a burlar contigo el viento!*

*Tú que el objeto de mi angustia fuiste,
y hoy lo eres de mis ansias suplicantes,
evita el mar que embiste
los bajos de las Cícladas radiantes.*

A. ESPINOSA, S. J.

(*Lírica Horaciana*, p. 46, Quito, 1953)

Carminis argumentum

Horatius Romanam rem publicam quasi inornatam navem fluctibus et aquilonibus undique concussam allegorice depingit; ipse Quintilianus hoc

carmen habuit allegoricum et rem metaphoricam ad physicam referens normam proposuit: «totusque ille Horatii locus, quo navem pro re publica, fluctus et tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit». (*Inst. Or.*, 8, 6, 44).

Sub hac allegoriae specie patriae pericula verissimis et instantissimis imaginibus poeta praedicit atque ominatur: mare extra portum iterum fremit (1-4). Navis a portu audacter discedere poterit? Nullo modo, quoniam remis expoliatur (3-4) et ubique vehementis procellae signa ostendit (5-9). Sed praeterea navis ventis vexata atque opibus destituta, deorum protectione omnino indiget (10); his adjunctis nauta terrore concussus neque nobilitate neque pristina ostentatione temere confidere potest (11-15), nam ventis ludibrium necessario esset (15-16). Horatius hujus modi obsecratione utitur: Periculum desere, saltem mea causa, nam fidelis curae ac desiderii tui sum imago (17-20).

Nec Horatius praeterire potest tanta studia spemque tantam fugaci turbulentis maris spuma submergi.

V. 1-4. FORTITER OCCUPA PORTUM!

Horatius inspectat navem, portum tandem occupantem post diram procellam quae eam gravi affecit detrimento; navem conspicit animo benigno — se enim custodem tutoremque reipublicae habet — et urgentia mandata dat ut cautior in futurum et circumspectior sit, ac dum fluctus navem in altum evehere contendunt, quasi in portu retinere volens sic illam alloquitur:

O navis, referent in mare te novi
 Fluctus! O quid agis? fortiter occupa
 Portum. Nonne vides ut
 Nudum remigio latus?

Referente: verbum exclamativum et tempus futurum ad urgendam et exprimendam semel atque iterum anxietatem quae poetae animum opprimit, propter calamitatem navigio imminentem. Orationis complementum (*te* = monosyllabum), a verbo «referent» dissociatum, magno opere confert ad ponderandam lugendam fortunam quae navi imminet.

Novi fluctus: nempe novum bellum. Nec temere neque fortuito accidit ut adjectivum sit a substantivo disjunctum, sed consulto ut undarum prolabantium motum retortum et involventem exprimat.

Fortiter occupa: hic Horatio navem, quasi portum occupantem, videre placet, at... en novi fluctus illam in altum quasi retrahentes; hinc pavor et clamor: «o quid agis?»; et confestim inclamat: «fortiter occupa»; «fortiter» in poetae mentem navis casum revocat gravissimum, deinde «occupa» i. e. cura, operam da, contende occupare: jussum imperiosum extremumque.

Vides: sensum potentialem habet: «videre potes»; ad «latus... nudum» in primis refertur sed etiam quodammodo ad «gemant» (malus, antennae): itaque «synaesthesiam», figuram saepius hodierno tempore usitatam, quamvis apud ipsos Latinos scriptores hic dicendi modus non desit, habemus; sic Vergilius: «dulcia linquimus arva» (*Buc.* 1, 3) i. e. *dulcis* pro *amoenis*.

Nudum latus: nudum «sit remis» latus; quia destructi sunt violenta tempestate transacta. Disjunctio adjectivi a nomine ad significandam navis egestatem adhibetur.

V. 5-8. AC SINE FUNIBUS...

Horatius solidis ac firmis argumentis navem increpat: malo saucio Africo, antemnis gementibus, mari inquieto, navis vix se sustinere poterit; quae omnia Horatius in miserandam navem vehementius exprobrat:

Et malus celeri saucius Africo
 Antemnaeque gemant, ac sine funibus
 Vix durare carinae
 Possint imperiosius
 Aequor?...

Malus celeri saucius Africo: verborum ordo notandus est: primum nomen «malus» erectus ac fortis; deinde adjectivum «celeri» quod ei syntaxice opponitur; alterum adjectivum «saucius» duplici verborum vi (*celeri... Africo*) quasi constrictum. Haec verborum singularis collocatio, ad ferocem aquilonis impetum in malum exprimendum non parum refert.

Gemant: verbum metaphoricum ad navis casum significandum aptum. Horatius ut crepitum gemitumque vividiorum, aquilone certante, repraesentet, antemnis maloque quasi sentiendi facultatem tribuit.

Funibus: antiqui funibus utebantur quibus carina, fluctibus afflicta, extremum devitaret periculum; sicque «Acta Apostolorum» huius adjumenti mentionem faciunt: «Qua sublata (scapha) adjutoris utebantur accingentes navem...» (27, 17). Quod etiam apud S. Isidorum (*Etym.* 18, 4, 4); legitur «funis in navibus longus, qui a prora ad puppim extenditur, quo magis adstringantur».

Carinae: pluralis pro singulari poetice sumptus ad designandam navem.

Imperiosius: adjectivum comparativum termino comparato carens; mare valde agitatum atque turbatum significat

V. 9.12. QUAMVIS PONTICA PINUS

Adde quod praeter mare impetum in navem faciens non sunt ei remi, neque funes neque velamina neque di in primis ei faventes. Haec navis adjumentis nauticis ad navigandum destituta, quamvis ex pontica pino procedens, periculo certo succumbet...

...Non tibi sunt integra lintea,
 Non di, quos iterum pressa voces malo
 Quamvis Pontica pinus,
 Silvae filia nobilis,

Non non: particula «ut» incipit superius enumerationem calamitatum quae in navem irruent; particula vero «non» sensu negativo continuat atque exponit.

Di: di navis tutores, quorum imagines in navis puppibus apponebantur. Sine dubio Horatius asserit navem deorum patrocinio indigere cum procella imagines diriperit, ideoque nauta quos deos oret, nescit.

Iterum pressa: homo, quem scelerum pertaesum est, benigne excipitur; at qui eadem iterum facinora commiserit misericordia et adjumento quasi indignus efficitur; ideoque Horatius alio loco, qui ad belli civilis calamitates spectat, ita conqueritur: «Quem vocet divum populus ruentis / Imperi rebus?... / Cui dabit partes scelus expiandi / Juppiter?» (*Carm.* 1, 2, 25).

Pontica pinus: Pontus quam plurimis abundat silvis, quarum pini ad naves conficiendas erant aptissimae; praecipue in montana regione a Sinope usque ad Bithyniam patebant. In libro X Aeneidos (230), Nymphae in naves permutatae, agnoscunt Idae nemora ut locum originis: «nos sumus Idae sacro de vertice pinus».

V. 13-16. NISI VENTIS DEBES LUDIBRIUM...

Quae cum ita sint, navis fugiat (=vitet) periculum; juxta A. L. Senecam navis consideranda est bona quae, non bene picta, sed a dis protecta, cujus nautae ornatu jure diffidunt, nam venti super aequora tyrannice imperant.

Jactes et genus et nomen inutile
 Nil pictis timidus navita puppibus
 Fidit. Tu, nisi ventis
 Debes ludibrium, cave.

Et genus et nomen: i. e. «famoso origen» (hendiadys). Ab imminente calamitate neque stirps neque nomen te, o navis, eripiet. Notanda duplicis particulae «et» repetitio. Quam inanis enim est spes tua!

Pictis: Romani varitis coloribus navium puppes exornabant; at ruber color erat valde usitatus. Nihilominus, ut ait Seneca cum Horatio conveniens, «navis bona dicitur non quae pretiosis coloribus picta est nec cujus tutela ebore caelata est...» sed quae firmiter est et securior.

Nil pictis timidus navita puppibus fidit: Notemus adjectivum «pictis» interposito orationis subiecto, a nomine «puppibus» disjungi: quae disjunctio non nihil conferre videtur ad inutilitatem navis rite tantum depictae commonstrandam.

Debes ludibrium: constructio Graeca; sensus est: «si no quieres ser ludibrío del viento». Latine alio modo sensus sic exprimi potest: «ut tributum quod necessario vento solvi deberet...»

V. 17-20. NUNC DESIDERIUM CURAQUE NON LEVIS

Poëta vehementi exhortatione carmini finem imponit. Horatius in re publica ejusque commoditatibus maximum otii pacisque donum constituit. Et ideo sollicitus est, sibi que —cujus animus usque tunc inquietus erat— pergratum ait periculo ereptam considerare:

Nuper sollicitum quae mihi taedium,
 Nunc desiderium curaque non levis,
 Interfussa nitentes
 Vites aequora Cycladas.

Nuper: Per annos nempe qui pugnam Philippensem subsequuntur, luctuosos atque bellis intestinis agitados. Adverbii extensio talis est ut optime ad praeteritum quamvis remotum referatur: «ut nuper actus, freto Neptunius / Dux fugit ustis navibus» (Epod. 9, 7); quo loco Horatius casum Sexti Pompeji —qui ironice appellatur «Neptunius dux»— ad Naulochum profligati, et paulo post in Phrygia mortui memorat. Cicero vero (cfr. In Verr. 2, 4, 6) distinguit inter: «nuper» (recientemente), «modo» (poco ha), «paulo ante» (ahora mismo).

Sollicitum: verte: «inquietante tedio (zozobra)». Poëta id sine dubio refert ad aliquid infortunatum in mente adhuc affixum quae certo est pugna ad Philippas commissa.

Interfusa nitentes vites aequora cycladas: verborum ordo altquantulum retortus, veluti mare ipsum. Praeponuntur adjectiva, subsequuntur substantiva, medium verbum (vites) stat;

perfecta est relatio; verbum in medio manet duplici perpenso periculo quasi index imperiosius praeciens: *Vita pericula* (= vites)!

Nitentes: ita «Cyclades» appellantur, quarum marmora e praerupto profundoque sinu solis radios reflectunt; «Paros» vocatur a Vergilio «nivea», albo marmore singularis; «Donusa» viridis conspicienda dicitur.

Cycladas: appellantur quia «quasi in circulum dispositae sunt circa Delum: quam, antea vagam, post Latonae vero partum uni affixam loco, circumcingunt et *quasi revinciunt*» (RUAEUS, I, p. 264, not. 74); quae insulae in Aegaeo mari «sparsae» vel «interfusae» navibus instar sirennum scopuli erant.

THOMAS MARTÍNEZ, C. M. F.

BEATA NOX

*Flosculum vitae peperit Maria.
Mater est Christi, remanetque Virgo!
Nox Dei celans Genitum serena:
ecce beata!*

*Angeli caelum remeant volatu
gloriae signum citharis canentes,
pace dum sancta fruitura in orbe
omnia dicunt.*

*Pastor exaudi ventiae et salutis
canticum sacrum veniens ab alto;
oppidum Bethlem pete nunc opertum
alite multo.*

*Angelis tandem sociatus almis,
pastor, o Jesu, properanter ibo
dona qui portem numeris retexta,
carmina parva!*

J. FÁBREGAS

in Seminario Minore Barcinonensi Prof.

Montehilari

FRATER HOMO ⁽¹⁾

(Calvum montis supercilium immobilibus nigrisque pinis circumdatum exurgit. Tam candida fulget luna ut nonnullae tantum stellae, quae sunt in adversa caeli parte, timide micare audeant. Immane saxum formam in niveo aequore adumbrat. In nive autem plura eaque brevía notantur vestigia. Candido frigidoque lumine perfusa, ilex super spinosa folia nives cumulatim ostendit, cupediarum instar quas alicui commodaret emptori. Nonnullae juxta illicem bestiae concilium habent; duae capreae, lupus, pinguis cuniculus cum omni sua novissimi partus prole parata, ursus cui pellis est fusca, alterque cuniculus rubea et alba pelle sed valde sordidus ac vix ossibus haerens).

PINGUIS CUNICULUS CUNICULO LANGUENTI. — Huc infra in agris qui urbi adjacent, omnes nos tua fuga magnopere laetati sumus. Uxor quoque mea te convenire voluisset; misera autem illa denuo parturit... Magna mihi familia, amice... (*suspirat*); quod ad tuam cutem spectat... videtur fortuna tibi apud homines commoranti non bene vertisse. Adeo viribus defectus et exilis ad nos revertis...

CUNICULUS LANGUENS. — Itinera et pericula eo miseriae me adduxerunt! Matritum enim a montibus multum abest... et ipse quam plurima incommoda in via pertuli. Non cibus quidem, mihi credite, in urbe deerat. In avidam alvum condidi res quas minime degustabitis qui in nulla umquam cohorte fuistis.

CUNICULUS PINGUIS (*labra lambens*). — At ego audivi in cohortibus lautissimos cibos edi!

LUPUS. — Illico e sapore carnis patet quae animalia in cohortibus sint enutrita. Homines, quod faciunt, id probe sciunt!

URSUS. — Ita, nisi fallor, verum est. In montibus multum, in primis tempore nivali, famis subeundum. Nullibi autem meliore ratione quam in montibus vivitur!

CUNICULUS PINGUIS. — Arvorum viciniam peropportunam duco, praesertim cum tanta, ut a me, proles sustentari debeat. Minoris plane licentiae copia est; sed hujus modi loca brassicis scatent filiique robustiores aluntur. Mansurusne es in montibus apud nos?

CUNICULUS LANGUENS. — Ita est. Homines horreo!

CERVI (*trementes*). — Homines terribile genus!

LUPUS. — Haud stulte rem judicemus. Ego quondam hominem voravi qui sardinam sapiebat. Cum vero congruenter rationi nutriuntur, exquisitissimus sunt cibus.

(1) Narración intercalada en la estancia V de «El Bosque Animado» de Wenceslao Fernández Flórez.

URSUS. — Si nihil aliud atque trucidare facerent, illis fortasse a nobis id ignoscendum. At illi aliquid pejus efficiunt: in vilissimam condicionem nos demittunt. Quemdam e meis fratribus, qui in eorum potestatem venerat, tympanum pulsare manumque ad stipem porrigere coegerunt. Tandem aufugit, sed adeo perditis erat moribus ut cum hominem videret post eum porrecta manu curreret; ubi a vita recessit, in ejus spelunca octo aureos in nummulos divisos invenimus. Certe ille nobis opprobrio fuit!

CUNICULUS LANGUENS. — Et ipse in urbe equos vidi petasatos.

URSUS. — Ridiculum est! Omnia in mala vertunt homines, omnia in mala vertunt!

Cuniculi continuis saltibus altius a nive se tollunt, sese mutuo —arrectis caudulis— insequentes et tamquam umbrae globuli in splendenti atque candenti aequore luxuriantes. Subsultim in tenebras, quibus saxum partem illam nemoris nudam arboribus contegit, ingrediuntur. Aliqua interposita mora, ad lucem subito redeunt currentesque celeriter ad ilicem confugiunt; unus e cuniculis pedes ad ramum offendit et in terram, stridulam vocem edens, incidit.

LUPUS (*prolem gulose conspiciens*). — Quam lepida est infantia! Quam venustae hae animulae! (*Cuniculum qui cecidit pelliciens*) Aliquod detrimentum accepisti, prandiolum meum?

CUNICULI CATULUS. — En hominem!! En hominem!!

LUPUS. — Adeo sunt delicati! Ob levissimam offensionem jamjam delirat! (*patrem cuniculorum alloquitur*). Timeo ne non ad aliquid tibi inservire possit catulus iste. Eum edere possumus!

CETERI CATULI. — En hominem! Vidimus hominem (*Omnes bestiae subito terrentur. Cervi ad immobiles pinos confungunt. Ilicis umbra tuetur perterrita animalia. Lupus demum requirit:*)

LUPUS. — Ubinam homo est?

QUIDAM CUNICULUS. — Ad saxi pedes... supra nivem!

CETERI CUNICULI. — Supra nivem jacet!

LUPUS. — Ergo mortuus est?

CUNICULUS QUIDAM. — Ita plane mortuus!

ALIUS CUNICULUS. — Mortuum nego!

ALIUS QUIS. — Mortuum affirmo!

(Lupus quodam per nemus circuitu, tacto pede, perit. Paulo post ceteri omnes ululatu arcessuntur. Et cuniculi et ursus lupi persequuntur vestigia intenti ad ejus oculos velut ad duas flammulas in umbram immixtas. Tenebrae, quae e loco quem luce imbut luna, tam opacae ac tatrae videntur, paulatim mitigantur simul atque in eas introierunt animantia quae mirabili ac suavi claritate perfunduntur. Et rupes et nigrum sine foliis spinetum et erectae arborum trabes e nive surgunt. Lupus constitit juxta hominis corpus in frigido solo jacentis. Lento gradu homini appropinquat ursus, quem principio cuniculus languens, deinde cuniculus pinguis, postremo una instructa serie septem albi rostri cuniculi subsequuntur. Ubi constitit ursus, catuli, tremulis rostrorum pilis arrectis, uno corporis motu in eundem locum ad tam miram rem

contemplandam animos oculosque convertunt; catuli enim in summam rei expectationem adducuntur).

URSUS. — Nonne igitur mortuus est?

LUPUS. — Minime mortuus. Tamen ne primam quidem lucem miser videbit. Frigore membra ejus rigescunt. Mihi videtur a summo saxo, nisi fallor, hic homo decidisse et animus illum in nive reliquisse. Si jugulo hominem, non parvam ei do gratiam. Mihi autem credo sodales arcessendos.

URSUS. — Estne hic venator?

LUPUS. — Enimvero dico: sane venator est!

CUNICULUS PINGUIS. — Quid nobis ergo faciendum?

LUPUS. — Quid nobis faciendum? Haec vere cuniculo digna interrogatio est. Interficiemus eum! Nonne id tibi, mi bone urse, optimum factu videtur?

URSUS. — Ita plane; hominem trucidare debemus: est enim venator.

CUNICULUS LANGUENS. — (*qua maxima est cum hominibus consuetudine propius accedit*) Sed... pro sancte Deus! dominus Emmanuel est!

URSUS. — Quisnam est dominus Emmanuel?

CUNICULUS LANGUENS. — Erus meus novissimus; qui erus Matriti mihi erat! Probe eum agnosco.

LUPUS. — Itaque majore animi delectatione hominem vorare possumus. Nos oportet eum nunc edere. Resipiscere potest et sclopetum apud se habet.

CUNICULUS LANGUENS. — Id minime sclopetum.

URSUS. — Potius videtur lancea.

CUNICULUS LANGUENS. — Nec lanceam recte dicis. Est contus alpicus: baculus nempe ferratus quo utuntur montium lustratores. Erus meus numquam venatus est.

LUPUS. — Oho...! Non credo fore ut haec res corda nostra tangat. Si cuniculus iste suam appetit partem, statim suam partem habebit.

CUNICULUS LANGUENS. — Iterum vobis assero venatorem non esse. Quo pacto eum interficere vultis? Hic homo, ut et amicus ursus et amicus lupus et ipse ego, amore montium perit. Sabbatis veste aliquanto inusitata indutus, sicut ipsi videtis, sive sol erat sive nix, montes petebat qui longinqua cacumina lustraret. Domo, neminem ut interficeret, exibat neque umquam reditu suo praedam cruentatam attulit. Quod venatorem fugit, id contemplabatur: orientis vel occidentis solis pulchritudinem, mirabile visu saxum, venustam eamque admodum variam uniuscujusque arboris figuram; attento quoque ac tenero animo et venti et rivi strepitum percipiebat.

Quodam die erum meum enarrantem audivi se in rupe nive contacta ante praeruptum saxum vidisse capream pulcherrimam quae in sublime erigebat caput dum supra caelum splendebat caeruleum, infra quoddam candidum mare nebula e valle ascendens simulabat. Neque in mentem ei, sicut in mentem alicui audientium venit, conqueri quod ad manus sclopetum non haberet ad pulcherrimae illius capreae tam gracilem vitam rescindendam.

URSUS. — Ipse vidi multoties hujusmodi homines montes laetissime conscendentes et supra nivem deambulantes rigidissimis hiberni temporis tempestatibus... Quid causae est cur id homines faciant?

CUNICULUS LANGUENS. — Et ego scio et vos quoque sciretis, si vos, qualis eorum vivendi modus esset, non praeteriret. Equidem in montibus nego feram digniorem esse misericordia quam homines qui urbes incolunt. Namque urbs perpetuarum insidiarum, ubi quisque una simul praeda atque venator exstat, curam et angorem habet. Urbs quoque est quidam numquam intermissus strepitus, properatio, tumultus, edacitas, furor... Hominum in viis frequentia similis est bestiarum turbae quae silvam incensam effugiunt. Ibi aër crassus et pestilens, sol languidulus, aqua veneno infecta. Volucres et flores in carceribus sunt inclusi. Exiles arbusculae in testis ad viarum crepidinem educuntur ut in chiromaxiis paralytici et mediam ante noctem domum reducuntur. Hominis urbani vita quasi aegre somniantis videtur. Urbs est quoque velut magna hominum cohors; idcirco non nulli homines, sicut ego, ex illa cohorte, quamvis ad exiguum tempus, aufugiunt. Sicut nos enim ipsi sentiunt quam necesse sit ad Terram matrem tam pulchram confugere; artificiosa atque fucata vitare; liberius et altius in culminibus respirare; per saltus vel rupes currere; inflexo ore aquam rivuli bibere, quae molliter animum permovet, quasi e vena Terrae, Terrae purum et alnum sanguinem ebiberemus. Homines, ut ipsi fruimur, summo sensu ac voluptate simplicis Naturae fruuntur. Deinde ad immundam cohortem suam revertuntur. Eorum igitur condicio communis nobiscum est. Qui hic jacet ignorans nos suam vitam ad sortem revocare, non est homo ferox omnium nostrum inimicus. Est... «Frater Homo», qui sicut nos e Terra genitus est quique eam more nostro diligit. Vitam ergo fratris observemus.

LUPUS. — Scitissima oratio! Dentes meos evelli patior, si cuniculus iste nervis vehementissime non excrucietur!

URSUS. — Tamen... praeclare quidem dixit... Homini qui ex urbe aufugit non secus atque fugienti quoque cuniculo opitulari debemus.

LUPUS (*id aegre ferens*). — Jure nostro feramus! Quae est spes a bestia quae in pulsando tympano ita acquiescit? Sed... cum haec pacis nox sit et majori parti id placeat, quid consilii capitis?

URSUS. — Me adjuva, quaeso, in ejus corpore valide confricando quo velocius resipiscat. Comprime vero ungues cogitans nos his tantum adjunctis hominem jure vocare fortasse posse fratrem. Id faciamus communi quo erga matrem Naturam amore devincimur.

M. MOLINA, C. M. F.

COLLOQUIUM

POST NUBILA PHOEBUS

•Latine loqui est in magna laude ponendum.
(Cic. Brut. 37, 140)

VALERIUS. — Unde hodie flat ventus, Nicolaë?

NICOLAUS. — Flat [venit, exit, oritur] ab occidente; [ab occasu solis; a septentrionibus]. Mihi videtur tempestatem minari [imminere, instare, impendere].

VALERIUS. — Sed quotuplex ventus esse potest? Magister hac de re a me quaesivit, et illi respondere nescivi.

CORNELIUS. — Tu nescis hoc? At res est in promptu. Ventus potest esse levis, lenis, tenuis, mitis, frigidus, vehemens, stridens, saevus, acer, ingens, fortis, furens, rapidus, trux, ferus, infestus...

NICOLAUS. — Eja, claude rivos. Verba autem quibuscum hos ventos grammatici conjungere solent, quaenam sunt?

CORNELIUS. — Ut nunc res est, non memini. Memoria mihi est fluxa et imbecilla.

NICOLAUS. — Hoc ignorat nemo. Ventus ruit, saevit, bacchatur, fremit, sibilat, stridet, strepit...

CORNELIUS. — Sat est, sat est! Babae! (*¡qué maravilla!*) Optime dixisti, Nicolaë! Quī scis?

NICOLAUS. — Tua nihil refert.

VALERIUS. — Age vero, flat pluvius ventus, qui quidem certissimus pluviae praenuntius est.

CORNELIUS. — Immo, brevi pluet. Res comperta mihi est, non est quod dubitetis.

VALERIUS. — Hodie tempestatis causa ludo prohibebimur! Ego autem calvus esse nolo.

NICOLAUS. — Quorsum haec, Valeri? Quid dicis de calvitio?

VALERIUS. — Nimirum, quia pater meus dixit mihi se, adolescentem, nimio studio et labore sibi calvitium peperisse (*se había quedado calvo de*).

NICOLAUS. — Vah, aufer abhinc nugae! Tua loquacitate me semper obtundis.

VALERIUS. — Atqui serio [extra jocum] id dico.

CORNELIUS. — Inepte, nonne vides te adhuc in puerili aetate versari? Qui tandem calvus fieri potes?... Sed jam decidit pluvia rara et minuta; jam rorat.

NICOLAUS. — Utique leniter pluit, umorque perfundit omnia. Ingenti sono caeli strepunt!

CORNELIUS. — Hem! Jam guttae [pluviae] pleniores decidunt. Quin et vento verberatae in os feruntur (*impulsados por el viento azotan el rostro*).

VALERIUS. — Io! (*¡estupendo!*) Hodie diem feriatum habebimus. Imber

- enim ingentibus procellis, [cum ingenti strepitu] dilabitur. Immo pluvia jam strepit in tectis, verberatque fenestras.
- CORNELIUS. — O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis diem feriatum!
- NICOLAUS. — Euge, Valeri! In gymnasium ire non possumus! Imber jam torrentis modo effunditur! Porro, in horizonte fulgur vidi. St! tacete! tonitruum audiamus...
- VALERIUS. — Fulgur fertur ab ortu usque ad occasum! St! Crucis signo nos muniamus.
- CORNELIUS. — Ecce jam viae imbribus inexplicabiles sunt factae [lubricae, caenosae].
- CORNELIUS. — Quinimmo, vestigium fallunt, non recipiunt (*resbala uno por ellas*).
- VALERIUS. — Viden', Corneli? Propter continuationem imbrum flumina sunt superfusa [extra ripas diffluunt, alveos excedunt, super ripas effunduntur], et jam agros inundant.
- CORNELIUS. — Quid nunc, Nicolae? Nonne dixisti aquas brevi recessuras esse?
- NICOLAUS. — Res, eheu, aliter evenit ac putabam! Vae civibus?
- VALERIUS. — Tu rem non bene scis. Quantum capio [intellego, quantum capere et iudicare possum, quantum mente percipio et cogitatione assequor] aliter res se habet, non est ita. Terra nimirum sitiabat pluviam, arida nimis erat, et...
- NICOLAUS. — Imbres segetes affligent [sternent, prosternent]; faenum corripient, ac postea in pratis frumentum putrescet. Utinam parum pluisset; pluvia sero et opportune venisset!
- VALERIUS. — Sed jam imber quiescit [desinit]. Et quamquam fenestra
- imbrem transmisit (*ha llovido por la ventana*), tectumque pluviam recepit (*ha dejado pasar*), [perforatum, pertusum est], arcus in nubibus apparet. Eja, bono animo fac sis, Corneli! Tuos confestim revisemus.
- CORNELIUS. — Utique, arcus apparet, et quidem pulcherrimus nostris sese oculis offert, euge, euge!
- VALERIUS. — Tametsi tu secus existimes, Nicolae, pluvia recreavit terram.
- NICOLAUS. — Licet in lectum atque in mensam impluerit, nonne?
- VALERIUS. — Certe, sed cuja interest?
- CORNELIUS. — Sed jam tempestas abiit, tonare desiit et imber transiit. «*Post nubila Phoebus!*» Tantum montium juga perenni nive obruta manent...
- VALERIUS. — Ita sane: et ad speciem serenum est caelum (*hay apariencia de buen tiempo*); immo vero, sol lucet jam. Corneli, cave te soli committas, gravedine enim laborabis (*te resfriarás*).
- CORNELIUS. — Curam abjice, nihil laboro. Praeterea, tuae valetudini fac consulas. Medico utere, vel certe medicinam adhibeas necesse est antequam gravedo tua in perineumoniam evadat (*degenera en pulmonia*). Quamquam, ut reor, mala omnia tempore decrescunt [desinunt, finiuntur] (*el tiempo lo cura todo*). Nulla enim doloris tanta vis est, quam non molliat ipsa dies.
- NICOLAUS. — Obnubilatum caelum fuit (*estuvo encapotado*), sed jam non turbida dies est (*despejado*), adeo ut tempestas exsistere non possit melior.
- CORNELIUS. — Faxit Deus. Sed in gymnasium redeundum nobis erit...
- VALERIUS. — Est ut dicis, heu! (*jay, tienes razón!*)...

BENEDICTUS MONTSERRAT, O. S. B.

In Gutenbergii memoriam

gnere: in scripturis ab itersolima.
Et os aut rictus rictis hon. Et ego mit-
tam pmillum panis tui i uos: uos
aut scire in cuitate. quod ad usq; indu-
amini uirtute et alio. Et dicit aut ros
foras in bethaniam: et riuans mani-
bus suis benedixit eis. Et factu est du-
brardi: et illis rictis ab eis: et creba-
tur in celum. Et ipsi adorantes regre-
si sunt in iherusalem cum gaudio ma-
gno: et erant semper in templo lau-
dantes et benedicentes deum amen.

Expluit euangeliu sctm iohannis
magus i euangeliu sctm iohannis

Que est iohannes euange-
lista on? et discipulo dñi:
qui uirgo a deo factus ē:
que de nuptijs uolentem
nubere uocauit deus. *Lux uirginis*
in hoc dupl: et testimoniu datur in eu-
angelio: et per certis dilectio a de-
ditur: hinc metum sua te uice com-
mendat dñs. ut uirginē uirgo scua-
er. Dñs; manifestans in euangelio
q; erat ipse incorruptibilis uerbi opus
inchoans. solus uerbu carne factum
esse. nec lumen a carnibus cōprehensū
fuisse testatur: primū signū ponens qd
in nuptijs frat dñs ostendens q; ipse
erat. ut legitur demonstraret q; obi-
dēs imitatus sit deitate nuptiarū or-
natum debeat: et ueribus immutatis
noua omnia que a cetero instituit
apparere. Hoc aut euāgelij scriptū in
Asia. postea q; i partibus insula apo-
calipsim scripsit: ut cui i principio ca-
ronis incorruptibile principiū p̄notat
in gratia: si etiā incorruptibilis sumo
p; uirginē i apocalipsi redderet dicere
cetero ego sum alpha et ω. Et hic ē io-
hannes: qui scilicet superuixit diebus ce-
clis sui. Conuocans discipulos suos

in epheeso. pre multa signorum experimen-
ta. puenis casu descendens i desolatu
sepulture sue locū facta oratione. po-
situs est ad patre suos: tam rictans
a dolore mortis q; a corruptione car-
nis inuenitur alitans. Tamē post o-
mnino euāgelij scriptū: et hoc certum
debetur. Quoniam tamē uel scriptos rēpo-
sio disposito. uel libros p̄ordinatio ita
a nobis pre singula non r̄ponitur:
ut scire: desiderio collato et quere-
ribus tractus laboris: et deo magis
q; doctrina scaturit. *Expluit plig?*
Quoniam euangeliu sctm iohannis

A principio erat uerbu: et uerbu erat
apud deū: et de? erat uerbu. Hoc erat
in principio apud deū. Omnia p ipm
facta sunt: et sine ipō factum est nichil.
Quod factū est in ipō uita erat: et uita
erat lux hominū: et lux in tenebris lu-
ce. et tenebre eā nō cōprehenderunt. Ihu
et ipm missus a deo: et nōmē erat io-
hannes. Hic uenit i testamōnū ut testi-
moniu p̄hiberet de lumine: ut scire
crederet p illū. Nō erat ille lux: sed ut
testimoniu p̄hiberet de lumine. Erat
lux uera: que illuminat omnē homi-
nem uentrem in hūc mundū. In mū-
do erat: et mūdus p ipm factus est: et
mūdus r̄: non cognouit. In p̄ria te-
nit: et sui eū nō receperunt. Quoniam aut
repperit eū. dedit eis potestatem filios
dei fieri: his qui credunt in nomine ei.
Qui nō r̄ sanguinibus neq; r̄ uolun-
tate carnis. neq; r̄ uolūtate uici: sed
r̄ deo nati sunt. Et uerbu caro factum
est: et habitauit in nobis. Et uidimus
gloriā ei. gloriā quasi unigenitū a
patre: pleni gratiā et ueritate. Quoniam
testimonium p̄hibet de ipō. et cla-
mat dicens. Hic erat que dixi: q; post
me uenturus est. ante me factus est:

Memoriam illustrissimi viri Gutenbergii, artis libros imprimendi aucto-
ris, urbs Moguntiacum (Mainz), ubi natus est, sollempni pompa hoc anno
celebrat. Ipse enim anno MCDLV primum librum typis mobilibus impres-
sum, totius orbis admirationem mouens in lucem edidit. Nam cum ad id
tempus libri omnes stilo et atramento, diuturno ac laborioso opere, exarari

solerent, illud Gutenbergii inventum veram librorum imprimendorum inversionem significat. Ac primus liber, quem prelo excudendum subjecit, Sacrae Scripturae fuerunt. Tanti enim eas faciebat pius auctor! Jam omnes imprimendorum librorum viri peritissimi candide fatentur nullum adhuc librum —quot milia quotannis foras edi solent!— venustate ac splendore typorum librum primum vincere: spirare enim indolem artificis summi vix superandam, mirum religionis sensum, rei perficiendae studium voluntatemque prorsus addictam. Cujus nobilissimi viri vita quanquam tenebris obscuratur, tamen illum in summam rem pecuniariam redactum esse atque adeo ipsam officinam vendere coactum constat, ut opus absolveret.

Dici nequit, quanti momenti nova haec ars fuerit. Omnes enim hodiernae machinae typographicae, earum artificia stupenda, ratio imprimendi velocissima ab invento illius viri initium sumpsere. Nec dici ullo modo potest, quantum ad promovendas litteras culturamque eruditioem contulerit. Maximi vero momenti ac ponderis hoc inventum fuisse facile intelleges, si religionem consideraris. Lutherus enim ejusque socii solis libris manu scriptis et sermonibus in avellendis a vera religione nationes integras nunquam tantum profecissent, quantum nova hac arte revera profecerunt. Porro vix enumerari possunt libri elucubrationesque, quibus per Germaniam et circum sitas nationes sparsis, errores nefastos speciosis pictos coloribus ubique propinarunt. Qua ratione populos Evangelii luminis veraeque doctrinae fere rudes lues illa exitialis infecit. Nec casu, sed divinae providentiae beneficio accidit, ut primus liber, qui e prelo prodierit, Sacrae Scripturae fuerint. Quemadmodum enim recens Gutenbergii inventum cum ponte, quo gentes diversae inter se jungantur, recte comparatur, ita quoque religio quasi pons est, quo gentes regione dissitae inter sese propius accedant. Quis dixerit, quis nostrae aetatis status ac facies esset, nisi clarissimus ille vir Gutenbergius artem nunquam interituram excogitasset? Qua, etsi religionis novatores in malam partem sunt abusi, tamen effectum est, ut vera religio paulatim in florentem statum reducta sit multis Europae regnis, quamvis deplorandum sit tot regna a corpore Ecclesiae esse disgregata. Nescio, quo loco illius viri cineres recubent, tamen inventum ipsius saecula praedicabunt.

N. MANGEOT, S. J.

SOCIIS ET ALUMNIS RESPONSA DANTUR

Cl. v. Jos. H. — *Lebachii*. — 1. Quae a clmo. v. Baccio proponuntur verba ut latine interpretemur novum inventum *radar* parum significantia tibi videntur, ideoque non satis placent. Dixerat ille: «radioelectricum instrumentum obstaculum praenuntians —praemonens— praemonitorium»; tu vero breviori ratione et significantiore —uti credis— «radioelectricum telemetrum» profers; nam cum «telemetrum» instrumentum illud sit quo distantiam a rebus metimur, voci *radar* quadrare videtur cum ex litteris compendiariis, quibus efficitur significet «radioelectricarum rerum longinquarum detectionem atque re-
persionem». Cui sententiae et nos assentimur, inquirendum tamen est num aliud sit instrumentum cui et nomen a te fictum — «radioelectricum telemetrum» — convenire possit. «Instrumentum radiotelemetricum» haud facile probarem; quid autem «radiabulum» tuum sit, explica, quaeso; estne idem atque «apparatus radiophonicus»?

2. «Quid habes pro «motivo», artis illo elemento et ornamento, quid pro «motivo», exigua illa phrasis, quae alicujus musicae compositionis constituit thema? «Argumentum» et «hypothesis» non satis placent».

—Vocem «motivo» in arte verterem *propositum* seu *praecipuum argumentum*; sic: «Clarissimus ille pictor... idem praecipuum [propositum] argumentum in picturis saepe iterat». — In musica vero «motivo» scriptores interpretantur: «modus musicus» (BACCI), «modulata phrasis» («motivo musical» BINI, *L'uso vivo della lingua latina*), «iterum atque iterum modulata phrasis» («motivo dominante» BINI); placetne «modulus (musicus) iteratus»? Sit exemplum: «Hic modulus iteratus aures suavissime demulcet», *este «motivo» recrea muy deliciosamente el oído*.

3. «Quo pacto *conciencia del yo* latine interpretaris? «Conscientia ipsius ego» barbariem protendit apud psychologos scholasticos. Estne tibi significantius?».

Sic in Latinum vertere contendi: «conscientia sui ipsius, sui solius; conscientia mei ipsius; conscientia nostra - vestra ipsorum; conscientia qua ego ipse sum, qua tu ipse es, qua ille ipse est». Sit exemplum: «Motus conscientia, qua ille ipse erat, periculum iniit», «sui ipsius conscientia ductus iniit pericula». Nuper in quodam libro legi quae sic latine redderem: «Supra patenam (in offertorio) *totum id quo nos ipsi sumus* et quod habemus Christo Domino offeramus» (*unser eigenes Ich — nuestro propio yo*).

Sapientiores ex horreo suo significantiora promant.

4. «Quomodo latine reddis: «*Vivencia* (germ. «Erleben, Erlebnis»), proceso psicológico consciente en el cual el individuo adopta una posición valorativa sintética; la *vivencia* no es únicamente pasiva y emocional, sino que supone una intervención intelectual activa; quae vox inde ab hujus saeculi initis in philosophia, Vellelmo Dilthey auctore, magnas habet partes?»

Sic sententiam tuam reddere sum conatus: «Intimus sui vigor, processus psychologicus sibi conscius, quo quisque compendiarium sui rationem et aestimationem sumit (sentit); intimus ergo sui ipsius vigor non tantum passionem et commotionem quandam secum fert sed actionem quoque mentis». Quae definitio illis qui ab «existencia» nomen acceperunt et «existentialistae» nostra aetate vocantur, uti credo, quadrat. Sunt tamen qui «viventiam» quasi «rei intimam cognitionem et experimentum» intellegant.

PER ORBEM

VIII Congressus Internationalis ad Studia Romanica Promovenda.

— Florentiae in Italia *VIII Congressus ad Studia Romanica Promovenda* ex omnibus nationibus a die tertio ad diem octavum mensis Aprilis anni proximi 1956 congregabitur. Index rerum, de quibus agetur, nondum est vulgatus; cito tamen in vūlgus efferetur. Commune autem maximique momenti argumentum erit de «linguarum litterariorum formatione». — In singulis matutinis conventibus, praecipua argumenta a quattuor claris viris proponentur; in conventibus vero pomeridianis liberae relationes de peculiaribus rebus, quae ad praecipuum argumentum spectent, legentur ac de his disceptationi locus erit. Congressus praeparatio et moderatio, in superiore Congressu Barcinone anno 1953 coacto; Consociationi Italicae Philologiae Romanicae provehendae mandata est, auspiciis societatum quae «*Fédération Internationale des Associations d'Études Romanes* et «*Société de Linguistique Romane*» appellantur.

Consociatio Hispanica Studiis Classicis Provehendis. — *Consociatio* socios certiores facit proximam disputationem «scientificam» Matriti, ante Nativitatem Domini, mense Decembri futuram; in qua, si relationes, quae mittantur, ad id suppetant, de Aristotele disseretur.

Illud quoque renuntiatur primum librum a Consociatione brevi tempore editum iri, i. e. Bibliographiam de Studiis Classicis (1939-1955). Qui quidem liber opera et lucubrationes superioribus annis edita in Hispania et alibi, sed ab scriptoribus Hispanicis, commemorabit. Nobilissimi illi viri vere sunt laudandi quod hujusmodi opus tamdiu desideratum aggrediuntur. Nam multa, eaque optima neque minimi habenda de rebus classicis in Hispania vel ab Hispanis scripta sunt his uberibus annis qui atrox bellum sunt insecti. Quae cum huc illuc sint dissipata a multis ignorantur neque recte perpenduntur.

Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana, scripsit **Joannes Corominas**, in Universitate Chicagensi Prof. — In fasciculo superiore, hujus praestantissimi operis primi voluminis vulgata est editio. Nunc autem venale jam prostat —quod laeto animo legentibus nuntiamus— alterum volumen quod verba illa comprehendit quae litteris *D-K* continentur.

Haud facile hujusmodi opus satis laudabitur, nam cum unum tantum sit, idque completum lingua Hispanica exaratum, maximo commodo et usui viris, qui studiis Romanicis vacant, erit.

In hoc opere sexaginta fere milia verborum considerantur linguae His-

panicae et aliarum linguarum. In singulis articulis vocabuli origo, evolutio, usus vel interitus — tempore praefixo quo primum usu venit —, uno verbo tota vocabuli historia, traditur. Praeterea voces critice perpenduntur, quo fit ut non nulla vocabula et significationes, quae in Dictionario Academiae Linguae Hispanicae continentur et usitatae vigentesque proponuntur, vel falsa vel quae non sunt, demonstrantur. His addere oportet non paucorum verborum verum etymon nunc primum in hoc opere sapienter exponi et explicari. Ex quo efficitur ut hoc lexicon et historicum et etymologicum plane vocare possimus.

Quod quamquam proprie de lingua Hispanica («Castellana») agat, maximae etiam utilitati erit aliis linguis romanicis, in primis vero Lusitanae, Catalaunicae, Occitanae — cum de his saepe sermo incidat—. Utinam quantocius totum opus absolvatur communi omnium commodo et usui.

Est cur Officinae Librariae «Gredos» gratulemur quod quam optime de litteris Hispanicis meruit hujus libri editione et aliorum qui aptissimi sunt ad studia litteraria, linguae Latinae, linguarumque romanicarum excitanda et promovenda.

R. P. Arturus M.ª Cayuela, S. J. — Die quarto decimo mensis Octobris vita cessit in Collegio Verolensi, in Hispania, R. P. Arturus Cayuela, S. J., vir classicis disciplinis eruditissimus, cujus lucubrationes de litteris humanioribus et in primis praecipuum opus cui index «Humanidades Clásicas», anno 1940 edito, ab omnibus nota sunt ac dilaudantur. Commentarios nostros magni fecerat ac laudibus cumulaverat.

Pampilone natus die 2 mensis julii a. 1883, Barcinone «Licentiam» est adeptus et totam suam aetatem impense operam navavit classicis litteris aliisque litterariis disciplinis tradendis. Vir doctus et litterarum studiosissimus in pace Christi requiescat.

JACOBUS SIDERA, C. M. F.

COLLECTANEA

Socii Consociationis «Guillaume Budé», cujus classicorum operum editiones maximae sunt laudandae, in generali conventu Parisiis habito die 26 mensis Junii anni vertentis, vehementer solliciti de adulescentium cultu humaniore fovendo et in disciplinarum reformatione tutando, hanc relationem probaverunt:

1.° demande que, en invoquant une opposition entre esprits scientifiques et esprits littéraires, on ne soit pas amené à refuser aux cadres scientifiques et techniques de la nation une formation humaniste qui ne leur est pas moins utile qu'aux autres élites du pays;

2.° condamne toute diminution réelle de la durée des études classiques et demande que l'orientation souhaitable donnée aux enfants

JOHANNES COLIN haec de voce «Galerus» refert a Juvenale (*Sat.* 8, 203) adhibita, quam plures scriptores hujus aetatis —sed non omnes, cfr. ex. gr. conversionem quam cl. v. HENRI CLOUARD, *Garnier Frères*, edidit— ita interpretantur ac si «épaulière» significet. Quam interpretationem falsam esse argumentis ex religione desumptis luculenter commonstrat. Gracchus, de quo in *Satura* Juvenalis, sacerdos, in agone contendit ut retiarius. Quod quidem dedecus non est, cum de ritu quodam sacro «substitutionis» pro salute cujusdam Caesaris agatur, qui hoc loco Nero est. Si ergo ritum sacrum peragit, rituales induat vestes oportet. Quae vestes sunt «tunica picta» et «galerus» (*coiffure, bonete, mitra*) salis sacerdotibus propria. Ergo «galerus» non «épaulière», quo se defendat, sed «coiffure», sui ordinis signum, significat. Ex quo cl. Scriptor haec colligit:

«Beaucoup de textes latins, restés inexplicés par les philologues, se prêteraient au commentaire limité d'un spécialiste: juriste, philosophe, scientifique. Nous l'avons montré dans plusieurs articles sur Pétrone, Apollée et Juvénal, examinés du point de vue de l'archéologie et de l'histoire sociale. Le point de vue religieux n'est guère moins délaissé. Il se

In iisdem commentariis (pp. 404-408) factum illud historiae Romanae quod «Furcarum Caudinarum» nomine omnibus notum est, religiose etiam explicatur. Ex cl. v. ARMAND ABEL sententia illa sub jugum traductio esset quasi mors «figurata» et velut «reductio quaedam magica ad impotentiam» vi ritus «substitutionis»: Samnitae nolunt occidere Romanos; et pro morte eos sub jugum mittunt ac si hoc sufficeret ad abjiciendam et infringendam Romanorum virtutem.

entre 11 et 13 ans ne serve en aucun cas de prétexte à une telle diminution;

3.° rappelle que le voeu de l'Association que la licence habilitant à l'enseignement du français dans les classes qui doivent acheminer de la sixième jusqu'au baccalauréat, soit celle de langue classique.

(*Bulletin de l'Association Guillaume Budé*,
Octobre 1955, p. 7)

rait pourtant, comme ici, révélateur en bien des cas. En dépit de l'hostilité du dernier siècle pour toute explication religieuse, il faut en croire nos yeux. Le noble Gracchus combattait dans l'arène comme rétiaire avec la tunique pictée et la coiffure du prêtre salien.

(*Les Etudes Classiques*,
XXIII, (1955) 409-415)

JACOBUS SIDERA, C. M., F.

BIBLIOGRAPHIA

A. RUEILLE. — *Choix de Bucoliques*. Maison d'Éditions Ad. Wesmael Charlier, S. A. Namur, 1954.

Hoc brevi libello sex Vergilii eclogae — prima, quarta, quinta, octava, nona, decima — explanantur. Sed nota quae unamquamque eclogarum comitatur nec grammatica nec historica est, sed potius aethetica, hoc est sententiarum quae in Vergiliano opere continentur interpretatio, seu velut contextus cuiusque eclogae qui quidem nobis omnino placet. Est nova commentarii ratio quae haud facile alibi invenes quaeque maxime propagari deberet cum ea vera classicorum in alumnos derivetur eruditio et institutio.

V. BEJFRANO, M. S. RUIPÉREZ — *Latin primero*. Segundo curso de bachillerato. Ediciones Anaya. Salamanca.

Hunc librum «*Latin primero*» nuper lustravi ac legi, et — plane narro — maxima delectatione sum affectus in legendo: nam primo optima charta atque typorum perspicuitate est praeditus. deinde magna amoenitate exaratus. Regulae grammaticae fere nullae traduntur, sed principio cuiusque lectionis brevia exempla apponuntur ut ab alumnos legantur, ex quibus praecepta deducantur. In fine lectionum auctores narrationes quasdam addiderunt de vita et moribus Romanorum, quas quidem alumnos magno profectui fore speramus.

J. ASPA, C. M. F.

UGO BIANCHI — ΔΙΟΣ ΑΙΣΑ. Destino, uomini e divinità nell'epos, nelle teogonie e nel culto dei greci. Angelo Signorelli Editore. Roma 1953.

Hujus libri inscriptio ex se est quasi totius operis summa: opus quidem ad pristinam historiam pertinens, a professore U. Bianchi in vulgus editum; in tria eaue solida, capita dispersitum.

Epos Homericum, velut praecipuum propositum. in capite primo accurate ab scriptore agitur, ubi ex multiplici ratione facti vel sortis notio ostenditur atque evulgatur. Multa etenim vocabula de re ab Homero adhibentur: αἶσα, μοῖρα, πότιμος, οἶτος, κήρ, ἔμμορα, πέπρωται, θέσφατον... Duo vero priora vocabula αἶσα, μοῖρα praecipua habenda sunt: quocirca et meta in exponendo primo capite, quod scita appendice δαίμων apud Homerum clauditur (pp 1-132).

Altero vero capite disputat clarus vir U. Bianchi de fato deorum deque teogoniis. Quem quidem ad rem ducunt enucleandam Hesiodi carmina (pp 133-192). Denique, capite tertio, de fato subtiliter et copiose loquitur in Graecorum religione, ubi magni est momenti appendix de figura deae fatalis ad fusum usque laborantis (pp. 193-220).

Indice vero textuum Homericorum atque indice nominum (pp. 221-233) totum opus absolvitur, quod et absolutam de re monographiam aestimamus, cum ex notarum selectione et opulentia, tum ex scriptiois ingenio atque studio.

Corpus Inscriptionum Latinarum, voluminis decimi sexti supplementum: Diplomatum Militarium ex constitutionibus Imperatorum de civitate et conubio militum veteranorumque expressorum supplementum, consilio et auctoritate Academiae Litterarum Germanicae edidit Heribertus Nesselhauf. Berolini apud W. de Gruyter et Socios. MCMLV. DM. 117.

Grates imo pectore officinae Librariae Walter de Gruyter persolvimus, quod hunc fasciculum, supplementum voluminis XVI Corporis Inscriptionum Latinarum ad nos missum benigne voluit. Haud opus est nos hic referre momenti ponderisque vim huiusmodi operis, quasi tuti felicisque Latinarum In-

scriptionum horrel, ex quo argumenta linguisticae, geographiae, numismaticae, diplomaticae, cet., cum magistris tum alumnis sunt promenda.

Post inclitum v. Theodorum Mommsen, clarus vir Heribertus Nesselhauf edidit volumen XVI magnae Collectionis, cui inscriptio: «Diplomata militaria ex constitutionibus Imperatorum de civitate et conubio militum veteranorumque expressa». Cujus quidem voluminis id, de quo est sermo, supplementum manet. Nunc vero, ut in volumine decimo sexto sic etiam in hoc fasciculo supplementario conficiendo permultum se debere consilio auxilloque, comitati liberalitatisque virorum doctissimorum effusionibus praestantium vel musea regentium grato animo editor confitetur. Opus ideo tanquam «collectiva scripta», quibus magna et fides et aestimatio habenda.

En tibi conspectus hujus fasciculi: Addenda et corrigenda ad n. 1-157 (p. 215). Diplomata militaria n. 158-189 (p. 217). Indices: I. Nomina virorum et mulierum (p. 243). II. Cognomina virorum et mulierum (p. 244). III. Res militaris (p. 244). IV. Tribus Romanae (p. 247). V. Geographica et ethnica (p. 247). VI. Grammatica et orthographica (p. 248). Conspectus diplomatum n. 1-189 temporum ordine dispositorum (p. 249). Tabulae photographicae VII-XIX.

MARCEL A. RUFF. — *Baudelaire - L'homme et l'oeuvre*

J. FABRE. — *Chénier - L'homme et l'oeuvre*.

LE GENTIL. — *La Chanson de Roland*.

H. RODDIER. — *L'Abbé Prévost - L'homme et l'oeuvre*.

Hatier - Boivin, 8, 1. d'Assas, Paris, 1955.

Ad nos usque pervenerunt quattuor volumina, (41, 42, 43, 44), illius nobilis «Collectionis» bibliographicae «Connaissance des Lettres», ab officina libraria A. Hatier jam diu, inter litterarum

humanorum cultores, fusius evulgatae.

Primo volumini hic est index: BAU DELAIRE. — *L'homme et l'oeuvre*, a clero professore Marcello Ruff exarato. Ac facile hic lector studium praeclari Gallici poetae inveniet, ut ex vivo contextu percipiat et culturam intellectualem ac spiritualem, una cum ejusdem cogitationis progressu atque genesi poetici et critici laboris.

Alteri porro volumini inscriptio: CHÉNIER. — *L'homme et l'oeuvre*, a cl. Prof. Johanne Fabre, conscripto. «Celebris ignotusque», appellabatur Chénier, anno MDCCCXIX, ab scriptore Latouche. Sed accurata interpretationis ratio, ubi psychologia historiam tanquam vivam reddat, ubi sedula exegeseos diligentia cum vivace sensu consonet, commode in lucem edet cum politicam tum poeticam percelebris viri Chénier. Quod quidem in opere scriptoris J. Fabre evenit.

Tertio vero volumini inscriptio: *La Chanson de Roland*, a professore P. Le Gentil confecto. In quo curiosus lector tanquam conspectum studiorum de Cantico Rollandico, nostra aetate, inveniet.

Ultimum denique volumen inscribitur: L'ABBÉ PRÉVOST. — *L'homme et l'oeuvre*, ab Henrico Roddier conscriptum, in Litterarum Facultate Lugdunensi professore. Quasi primus liber est, in quo ampliore conjunctoque modo, cum de persona tum de opere clari viri Prévost disputatur.

Haec germana volumina, ob quorum donum officinae librariae A. Hatier gratias agimus, his plane commendanda, qui litteras Gallicas amare et colere studiose intendunt.

ETTORE PARATORE. — *Virgilio*. 2^a edit. Sansoni. Firenze, 1954.

Liber altae artis criticae est novum hoc Vergilianum opus, a praeclaro viro H. Paratore exaratum. Cum extemplo id oculis lector perlustrat, duo facile in mentem veniunt: hinc brevissima eaque

vaga inscriptio «Virgilio»; inde summa notarum ad calcem inopia atque bibliographiae, in quadringentis fere pagellis, hisque scripturae minutissimae. Quod dedita opera seu sciens prudensque fecit auctor. Eum in praefatione libri audiamus: «Vollt scriverlo perciò con vigile attenzione all'essenziale, sfrondando la mia analisi di tutto ciò che mi appariva poco pertinente al tema».

Hisce ob oculos mentis habitis, brevissime de libri partitione deque ejusdem «psychologico» paene cursu: «Intendo, ait scriptor, riproporre ai dotti ed ai veri amatori una mia personale visione di Virgilio...».

Primo H. Paratore, de crisi religiosa, morali, politica Romae ample disserit (pp. 1-69). Agiturque de spiritali evolutione Graeciae Postalexandrinae; de primo concursu conscio et critico Romae cum cultura Graeca; de stoicismo Romano circuloque Scipionum; de crisi Rei publicae a Gracchis ad Ciceronem usque; de novis in provincia religiosa, in arte, historia, philosophia...

Hactenus tanquam margo oraque Paratorensis studii. Reliquae libri tres partes hae: Bucolica (pp. 70-176), Georgica (pp. 177-282), Aeneis (pp. 283-386). In Bucolicis agit scriptor de propria novitate operis Vergilianae in historia «spiritalitatis» Romanae; et quasi in Eclogarum intimum sensum ab ovo penetrare intendit, psychologica quidem ratione ingenioque haud infecundo.

In Georgicon vero studio, agit de consuetudine Vergillii cum Maecenate et Horatio; de conceptu laboris ejusque relatione cum conceptione sensus religiosi; de instabili aequilibrio «ideologiae» et structurae poematis... Tandem in ultima operis sectione, fusius disserit auctor de cogitatione et «expositione» in poemate; de Aeneidos genesis; de inspiratione religiosa in poemate...

Ejusmodi quidem opera nata sunt vota auctoris cumulare: «L'unico mio augurio è che questa seconda edizione susciti un più vasto interesse e offra l'avvio ad utili discussioni».

EUG. DROULERS. — *Mythologie Grecque et Mythologie Romaine*, Namur, Maisson d'éditions Ad. Wesmael-Charles.

Ex ipsa hujus libri inscriptione facile partitio commonstratur: Mythologia Graeca (pp. 17-87) et Mythologia Romana (pp. 88-107). Quod breviusculum opus sit ab auctore dicatur, qui aliquantulum de Mythologiae classicae «mysteriis» institui cupiunt.

Hujus vero libelli clarus scriptor praecipua, eaque strictim, de singulis heroibus adspicit, ut prae lectorum oculis lineamenta eorum accuratius quidem ratione offerat. Res tota, cum in textu tum in tabulis pictis, moderata atque ad traditionis fidem redacta est.

Antequam tractatum incipit, parallelam E. Droulers tabulam deorum Graecorum et Romanorum hoc modo proponit: Aphrodita - Venus, Apollon - Apollon, Ares - Mars, Artemis - Diana, Athena - Minerva, Demeter - Ceres, Dionysos - Bacchus, Hades - Pluton, Hephatstos - Vulcanus, Hera - Juno, Hercules - Hercules, Hermes - Mercurius, Hestia - Vesta, Chronos - Saturnus, Persephone - Proserpina, Poseidon - Neptunus, Rhea - Cybele, Zeus - Jupiter.

De unoquoque paucis absolvit auctor, via ac ratione alumnorum menti satis apta. Tum non nulla de diis minoris momenti profert: de Musis, Sirenibus, Danaidibus, Nymphis, cet. Denique triginta tabulae pictae libellum ornant commodioremque ad discipulorum caput reddunt.

S. ULLMANN — *Précis de Sémantique Française*. Éditions A. Francke S. A. Berne, 1952.

Novum, anno 1883, in sapientium usu venit vocabulum, novae quidem rei studium commonstrans. Etenim philologus Gallus Michaël Bréal, a voce Graeca *σημαίνειν* nomen «Sémantique» effingens, tanquam scientiae significationum verborum fundamenta jecit. Ex eo vero tempore ad nostram usque aetatem,

haud pauca eaque scita de *Semantica* ab auctoribus tradita nobis sunt. At *Semantica* nondum, quod ipse clarus vir S Ullmann in operis hujus praefatione fatetur, cum sit ultima scientiarum linguisticarum, imae synthesis metam attingit.

Quocirca nobis auctor in libro conscribendo, de opere fiduciarlo loquitur. Bene tamen hoc maximi ponderis momenti que, vel prima fronte, ni multum fallor, justa aestimatione erit cultoribus scientiarum linguisticarum

Ex una totius operis via et ratione argumentique notitia, facile in ejus modi aestimationem veniet lector atque amplio scriptorem plausu excipiet. En igitur tibi mera argumentorum tabula, qua operis cursus commode detegi videatur.

Praefatio (p I) Conspectus *Semanticae* generalis (pp. 1-46). *Semanticae* sonorum Gallicorum functiones (pp. 47-71). De vocabulo Gallico (pp. 72-100). Verba arbitraria et verba ratiocinativa (pp. 101-131). De verborum sensu (pp. 132-146). De viribus affectivis (pp. 147-179). De synonymia (pp. 180-198). De polysemia (pp. 199-218). De homonymia (219-235). Qua de causa verba significationem mutant (pp. 236-269). Qua ratione verba significationem mutant (pp. 270-298). De vocabularii structura (pp. 299-318). Et totum completur opus bibliographia (pp. 319-321) atque indice (pp. 322-332) argumentorumque tabella (pp. 333-334).

THEO HERRLE. — *Lebendiges Latein Methodische Versuche zur Verlebendigung des Lateinunterrichts*. Kesselringsche Verlagsbuchhandlung Wiesbaden, 1953.

Sexaginta admodum, hisque minutae scripturae, pagellis clarus vir Th Herrle in hoc libello quasi conspectum sermonis vulgaris linguae Latinae comprehendit, ab aevo, quod medium dicitur, ad nostrum usque tempus. Tanquam totius rei historicus ac paedagogicus conspectus habendus liber, ubi lector, Germanicus praesertim, in his presse instituitur, quae pertinere videantur ad studium

usumque Latinae Linguae in scholis atque nostrarum gentium consuetudine.

Quaedam in genere tibi de linguarum disciplina, singillatim vero de Latina, delibat Th. Herrle: de disciplina nimirum per usum, grammaticam, linguisticam scientiam (pp. 5-9). De lingua Latina aetate media (pp. 9-13). De «humanistis» (pp. 13-19). De litterarum humanorum scholis, saeculis XVI et XVII (pp. 19-23). De Erhardo Weigel (pp. 23-25). De Johanne Amos Comenio (pp. 25-30). De Johanne Bernardo Basedow (pp. 30-33). De Herder et Goethe (pp. 33-36). De Johanne Henrico Pestalozzi (pp. 36-39).

Denique agitur in libello de novis rationibus ac viis disciplinae Latinae in scholis (pp. 39-49), deque meta ad reddendam quasi vivam, in provincia culturae scientiarumque, linguam Latinam. Bibliographia autem recolenda magnique est momenti, quippe quae praecipuos Latinitatis Commentarios atque libros de Latino sermone instituendo adhibere intendat.

ILDEPHONSUS GONZÁLEZ, C. M. F.

J. COROMINAS. — *Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana*. Editorial Gredos, Madrid, 1955, vol. II, 1 082 pp., 500 ptas.

Prof. Dr. Johannes Corominas litteris Hispanicis sublime erexit monumentum: Dictionarium conscripsit linguae Hispanicae, quod simul et «criticum» et etymologicum et historicum est; in quo voces ejusque sensus sedulo, prudenter, erudite perpenduntur et excutuntur omnibus adhibitis adminiculis quae nostrae aetatis investigatores conquirunt ad perficienda et expolienda opera ad scientiae et disciplinarum rationem exarata.

Hoc praestantissimum Lexicon viris doctis summae est admirationi, quo altissima cl. viri Johannis Corominas eruditio, linguarum earumque difficultatum exquisita cognitio et investigatio luculenter patent. (Cfr. quae alibi, *Per Orbem*, p. 234-235, de hoc Lexico referuntur)

J. MIR, C. M. F.

ARBEO. — *Vita et passio Sancti Haimhrammi Martyris* Lateinisch - deutsch ed. Bernhard Bischoff Ernst Heimeran Verlag - München, 1953.

Jucundum sane hanc Vitam et passionem Sancti Haimhrammi Martyris, ab Arbeone Frisingensi Episcopo exaratam, oculis ac mente perlustrare; etenim ingenuae illae medii aevi litterae Latinae, praesertim vero apud Germanicas gentes, se sponte lectoris animo quasi instillare videntur. Et primigenius Latinus textus et Germanica conversio in hoc opusculo tibi degustanda offeruntur (pp. 6 - 83)

In appendice vero (pp. 84-108) non nulla accurate recensentur, quae ad altiore libri cognitionem pertinere aestimantur. Itaque, epilogi gratia, de vita atque opere Arbeonis Episcopi quaedam memoratu digna proponuntur. De libri autem materia ejusque structura atque forma linguistica singillatim disputatur. Non nulla adduntur de «traditione» et lucubrationibus vel operibus recentioribus; atque lectoribus commodae sunt superadditae, juxta scriptorem Krusch, non nullae notulae ad textum.

LUIS FLÓREZ. — *Lengua Española*. Publicaciones del Instituto Caro y Cuervo. Bogotá, 1953.

Apte colliguntur in hoc volumine non nullae ore tenus explicationes quas praeclarus olim scriptor habuit ad microphoneum Radii Nationalis in re publica Columbiana. Atque hujusmodi collectionis est finis in vulgus edere quasdam notiones, quae intimam relationem habent cum lingua Hispanica, unaque notitias notatu dignas linguae Hispanicae in dictione Columbiana lectoribus offerre.

Non nulla diserte scriptor de philologia et linguistica disputat, de partibus orationis, de grammaticis scholaribus, de origine linguae Hispanicae, de lingua Hispanica in libro vulgo dicto «Quiljote», de correctione et proprietate, de «indi-

geno» in lingua Hispanica Americae influxu, et

Vere hic pulcher liber his commendandus, qui de litteris Hispanicis et Americanis notitiam amplam atque eam profundam habere intendunt.

ILDEPHONSUS GONZÁLEZ, C. M. F.

DAG NORBERG — *La poésie latine rythmique du haut Moyen Age*, Hugo Gegers Forlag, Stockholm, La Brogatan 26. 1954. pp 120

Clarus et in dictione sermonis Latini medii aevi notissimus auctor opus recens edidit in quo doctrinam et lucubrationes nonnullas ad hymnographiam medii aevi spectantes collegit et explanavit. Non est revera tractatus alicui rationi constrictus seu «systematicus», sed tantum nonnullarum quaestionum investigatio et emendatio quorundam iudiciorum Dni. K. Strecker in opere cui titulus «Monumenta Germaniae. Poëtae Latini aevi Carolini», quod auctor crebris exemplis corrigendum confirmat

Praeter ceteras placuit disquisitio de natura et origine suavissimi illius hymni Majoris Hebdomadae «Congregavit nos in unum Christi amor», quem cl. scriptor Sancto Paulino Aquilejensi tribuendum putat; et investigatio de pulcro poetico sermone Sancti Ambrosii.

Indices, in fine operis, quamvis breviores, utiles tamen reputamus his praesertim qui sermoni Latino medii aevi vacant eique dant operam

L. LAURAND — *Manuel des Études Grecques et Latines*, Tome II, Rome Édition entièrement refondue par A. Lauras, Paris, Éditions Picard, 1955. pp. 616, fr. 1.900.

Haud magna commendatione hoc notissimum opus indiget, quod omnes studiorum classicorum cultores ad manus habent. Sed est ratio singularis cur commendetur. Nunc prodit nova editio — prima post mortem auctoris magna cura et studio recognita et nostris tem-

poribus aptata. praesertim in bibliographia reficienda.

Optimo consilio totum opus, non in tria, sed tantum in duo volumina divisum editur, appendicibus tertii voluminis proprio loco duorum voluminum distributis. Volumen alterum, quod nunc lectoribus offerimus et commendamus, continet praecipua quae sub rubrica «Roma» agi possunt: Geographia, Historia, Institutiones, Litterae Latinae, et Historia linguae Latini. Omnia clare, distincte et omnino ad sententiae rationem exponuntur. De hac nova editione recte auguramur eamque prosperam habituram fortunam, ut priores editiones, certo speramus.

J. JIMÉNEZ DELGADO, C. M. F.

A. ESPINOSA PÓLIT, S. J. — *Lirica Horaciana*, Odas, Epodos, Canto secular, en verso castellano. Quito, 1953, pag. 237.

Nobilissimus in excolendis et pertractandis litteris Latinis P. Aurelius Espinosa Pólit in opere «Lirica Horaciana», carmina, epodos et carmen saeculare Venusini poetae in linguam Hispanicam pulcherrime convertit, idque polito exquisitoque, quo est ornatus, iudicio est assecutus. Praetermisit etiam auctor epodos quos omnes interpretes omittere solent.

Non desunt apud Hispanos accuratae Horatii interpretationes; sed cum in vate Romano multae sint virtutes difficile est omnes attingere seu «totum» interpretari Horatium. P. Espinosa Pólit praecipuum in opere Horatiano notam dicendi brevitatem iudicavit quam totis viribus est insecutus ita ut 3687 versibus Latinis totidem versus Hispanici respondeant. Qua concisa brevitate sublimem intimamque illam clarissimi vatis Romani vim comprehendendam semper curat.

Est sane cur Hispanicae et Aequatorianae litterae de novo gaudeant perenni opere.

I. GRAS, C. M. F.

La República de los Atenenses Introducción de Manuel Cardenal de Iracheta; texto, traducción y notas de Manuel Fernández Galiano. Instituto de Estudios Políticos Madrid

Lucida atque scita introductio (pp. V-XV), ab inclito Philosophiae professore M. C. de Iracheta exarata, tanquam fundamentum est ad hunc libellum facillius a lectoribus intellegendum. Facili quidem calamo copiaque eruditionis, ea presse omnia recollit, quae adhuc auctores egerunt de hoc opere de Re publica Atheniensium, quod medi aevi manu scripta annumerabant inter Opera Minora Xenophontis; hodierni vero scriptores aliter sentiunt.

Quidquid de scriptore est, cum historia politica, tum scientia philologica maxime de opusculo hoc gavisae sunt, idque haud parvi momenti de re semper duxerunt. Quocirca maxime nobis est laudandum studium et opera praeclari viri M. F. Galiano, in Matritensi Universitate philologiae Graecae magistri, in hac textus nobis comparanda Hispanica conversione, quae, multis lepidisque tanquam notulis conspersa, vere idonea est ad textum Graecum, non semper ex se perspicuum, enucleandum.

Hujus editionis textus, scilicet eclecticus, innititur tribus praecipuis manu scriptis: B (Vaticanus Graecus 1950); C (145 Estensis Modennensis); M (511 Marcianae Venetae). Apparatus criticus libri certe selectus et accuratus. Paucis, in multis hujus textus Graeci lacubus naevisque, interpretis conversionem nobis commodavit, quae fidele est libelli specimen, ex quo scientia politica Europaea maximi momenti documenta temporum cursu haurire intendit. Ex quo magna tribuenda laus claro professori M. F. Galiano, de Graecis litteris adeo bene merito.

I. GONZÁLEZ, C. M. F.

U. E. PAOLI. — *La donna greca nell'antichità*. Felice Le Monier, Firenze, 1953. pg. 186, L. 1 200.

In promptu, humanissime lector, librum habes, qui, diligenti atque accurata expositione de vita moribusque mulieris in pristina Graecia, facile oculos animumque tuum in se convertat.

Post brevem praefationem, in qua clarus operis scriptor finem et argumentum paucis explicat, propositum sedulo exsequitur. En tibi operis summa: disserit in primis (pag. 1-12) de ratione se gerendi mulieris in publicum prodeuntis; caput deinde (pag. 13-34) subsequitur, ad curiosos magnopere spectans, de mundo muliebri et ornatu: (μήτρα seu ταμία, χιτών, ζώνη, χιτώνιον, ἱμάτιον, cet.); deinde de infantia, de nuptiis (pag. 37-54), de officio materno (pag. 55-82) cl. auctor multa copiose et scite tradit, atque sub finem (pag. 84-98) rem agit de his quae ad pudicitiam spectant.

Opus accurato rerum indice (pag. 101-177) finitur ubi verba et notiones maximi momenti exquisita eruditione evolvuntur. Optimus certe liber qui ab omnibus iusta aestimatione habebitur, estque Graeciae historiae studiosis in primis commendandus.

JESUS ARAMENDÍA, C M F

G. DE PLINVAL. — *Pour connaître la pensée de Saint Augustin*. Bordas, rue Mouton-Duvernet, Paris (14). 1954, pag. 242.

Intendit, igitur, auctor perstringere, critico studio atque arte, ad spectus progressus philosophici in extimo Ecclesiae Doctore, Sancto Augustino. Idcirco ejusdem mira doctrina in libro consideratur sub specie ipsius vitae et sub logica interna et necessaria quae inest principiis et sub ejus vigore, actione, expansione.

Ne prolixior fiam, praecipua capita attingam: Prima fundamenta culturae

divi Augustini: «Rhetorica et philosophia Experientia Manichaeismi Ab scepticismo ad spiritualismum. Ardor seu fervor Platonicus. Dialogi ad «Cassiodorum» habiti. Quaestiones praecipuae: anima et cogitatio; Deus et mundus. Scientiarum ordo. Malum ejusque significatio. Platonismus christianus. Mens quasi fidei collaboratrix. Polemica et apologetica Augustini in Ecclesiae adiutorium. Confessiones; Civitas Dei»... Opus, paucis, sc. 242 paginis maximi momenti «scientifici» constat, monumentumque erit in gloriam illius sanctae Ecclesiae Doctoris, cui nomen Augustini.

ILDEPHONSUS GONZÁLEZ, C. M. F.

R. GIOMINI. *Appendix Vergiliana*. Testo, introduzione e traduzione a cura di... «La Nuova Italia» Editrice. Firenze, 1953. Pg. LIII-282.

Novam «Appendicis Vergilianae» editionem aggredi, improbum esse videtur, cum adeo variae, implicatae, lacunosae formae in chirographis et monumentis prostant. Quod opus, felici quidem exitu cl. A. est executus, regulae se subjiciens nihil innovandi nihilque conjecturae fidendi quod codicibus non innotatur... Nunc primum in hac editione Escorialensem codicem ad quaedam «appendicis» opuscula contulit.

Post LIII paginae proemii, in quibus ea omnia, quae monumentorum et codicum historiam spectant breviter enodantur ac describuntur, poemata «Appendicis» colliguntur cum annotationibus copiosis apparatus critici. Postremo omnium opusculorum italica versio additur, qua facilius omnes eadem legere possint, quae a pluribus saltem — etsi falso — inter Vergiliana opera computari meruerunt. Indices nominum ac librorum manu scriptorum, quibus res facile evolvuntur et conferuntur, eruditis valido adiumento esse possunt.

FASTI CAPITOLINI — Recensuit, praefatus est, indicibus instruxit ATILIUS DE GRASSI Corpus Scriptorum Paravianum. Aug. Taurinorum. 1954. Pag. 191

Corpus Scriptorum Latinoium Paravianum hanc minorem editionem Fastorum Capitolinorum et Consularium et Triumphalium paravit. In qua minore editione, ut ait cl. vir Degrassi, nudus textus proponitur paucis discrepantibus majoris momenti in fastis legendis et supplendis adnotatis. Qua re, si quis de textu, de supplementis, de lacunarum amplitudine, de personis plura scire voverit, editionem illam adeat quam imaginibus ac photographiis amplisque commentariis diagrammaticisque, officina libraria «*La Libreria dello Stato*» Romae, anno 1947 vulgavit. Editio haec Paraviana quae amplissimis indicibus locupletatur, magno adjumento esse potest et alumnis et viris eruditis.

J. FANTINI, S. J. — *Normas prácticas sobre apuntes personales*. «Perfict», Salamanca, 1954. pg. 57

P. J. Fantini, in tradenda lingua Graeca maxime peritus expertusque magister, quicquid libri de «scientifica» methodologia continent in pauca contrahit in hoc opusculo, cui adjicit etiam quicquid experimento scholasticis utile commodumque fore visum est ut ex adnotationibus fructum capere possint.

Brevis, utilis, clarus libellus est; cuius virtutes, mirum in modum ibi conjunctae, maximo commodo erunt scholasticis qui «superiora», ut ajunt, studia incipiunt.

L. TORRES DA SILVA. — *Método moderno para a tradução do Latim*. Amparo, (São Paulo) Brasil, 1954. pg. 72

«Ut linguam Latinam discamus scriptores convertamus; sed antea convertere discamus» (p. 14); «scriptores reddere perdiscamus»: en lemma hujus opusculi in quo apta methodus ad opera Latina in vernaculas linguas convertenda traditur. Opus certe parvum ad spectu, ple-

num autem argumenti. In quo, praeter ea quae ex proprio penu habet auctor, optima quaeque aliorum scriptorum, Gallorum praesertim, colligit, atque utilem et commodam monstrat viam: Magistris et discipulis Brasiliensibus et Portugallensibus qui linguae Latinae colendae vacant.

Cum hujus operis scriptor selecta opuscula consuluerit ex hisque probatam eduxerit doctrinam, dignus est qui attente legatur et studiose commendetur.

JACOBUS SIDERA, C. M. F.

T. CIRESOLA. — *La formazione del linguaggio poetico di Persio*. Tipografia Teo Longo. Rovereto, 1953.

Tanquam auri solida columna «monographia» haec de poetico sermone Persii: brevis quidem mole (pp. 5-45) maturus autem scriptoris ingenti fructus, Latinarum litterarum studiosis maxime carpendus eorumque animo rependendus. Multum saepe quaesita et Persii res de obscuritate saturarum poetae difficilis. Quae tamen animum clari viri Th. Ciresola neutquam deterruit.

Gracili certe ingenio de Persio scriptoribusque ejusdem temporis disserit, quo facilius dicendi Poetae genus comperiat (pp. 5-10). Tum, exemplorum copia et selectione, rationem conceptus poetici Persii exponit (pp. 10-14). Atque porro agit de sermone Persii poetico; de vocabulis unius Persii propriis, vel rarioris usus; de vocabulis structurisque linguae popularis; de graecismis; de archaismis; de participiorum usu; de verbis inchoativis; de sermone poetico Persii; de mutatione sensus vocabulorum; de vocabulis in significatione analogica usitatis; de vocabulis in significatione metaphorica; de adjectivorum usu; de imaginum densitate; de structuris brachylogis.

Denique lucubrationem commode definit auctor; non nulla de obscuritate Persii sermonis disputat atque de momento poetici Persii. Nota autem de re bibliographica et copiosa et selecta.

I. GONZÁLEZ, C. M. F.

SCHOLARES LINGVAE LATINAE COMMENTARII

Scripta mittantur ad Moderatorem: Conde, 2. BARBASTRO (Huesca)

Pretium ad ADMINISTRATOREM Lauria 5, Ap. 1042 - BARCELONA

Pretium in Hispania et America: 15 pesetarum

Extra Hispaniam: 20 pesetarum

ANN. I – FASC. IV

M. DECEMBRI

A. MCMLV

VISNE LATINE SCIRE? - LEGE

Ut libros legas, hos tecum semper habere debes, aut ad bibliothecas, ubi asservantur, diligenter accedere. Qui litteras amant et hominum humanitatem fovent bibliothecas parant, et, ut discendi studiosi facile et commode libris uti possint, magnopere curant.

Primus, qui liberalium disciplinarum libros Athenis publice ad legendum posuisse dicitur, Pisisstratus tyrannus fuit; quos deinde Athenienses accuratius auxerunt; sed illam librorum copiam Xerxes, Athenis potitus, abstulit et in Persas asportavit. Eos porro libros multo tempore post Seleucus Athenas referendos curavit. Sed illa volumina bello Alexandrino a militibus auxiliariis forte sunt incensa.

Romam vero et Aemilius Paulus Perse (a. 168) et L. Licinius Lucullus (a. 74) copiam librorum advexerunt. Caesar M. Varroni maximae bibliothecae construendae negotium dedit; Asinius autem Pollio primus Romae bibliothecas publicavit.

Libros apud te retine eosque tibi habe familiarissimos, et ad ampliora complenda studia publicas privatasque adi bibliothecas.

PRAECEPTA VITAE INFORMANDAE

Facile argui monerique puer patitur: quae agendi ratio in omni aetate, causa, condicione est salutaris. Nam imbecillis est stomachi ferre non posse nisi delicata. Id, quod poeta his versibus expressit, cogitet adulescens:

Est opus ardentem frenis arcere juventam,
Nec sinere in mores luxuriare malos.

Non attingendi auctores spurci ad eruditionem captandam, ne quid sordidum animo ex contagio adhaereat. Reliqua eruditio munda est et frugifera, modo referatur ad virtutem, hoc est ad recte agendum. Sic divitias habebis juxta Phaedrum (*Fab.* 4, 21, 1): «Homo doctus in se semper divitias habet».

PAEDAGOGUS

Manlii poetae calliditas

Regium Persarum genus studium ediscendi ea, quae ad humanitatem pertinent, majorum more est aemulatum. Callidus quidam poëta in aedibus regiis apud Shah commorabatur.

Quodam die Shah, cui nomen Artaxerxes, poëtam primo mane arcessivit cui poëma a se conditum legeret. Artaxerxes, poëtam jussit juxta se assidere: «Memoria tenes, inquit, semper me ad litteras Latinas contulisse et in poëtis evolvendis me beatum a puero fuisse. Quae cum ita sint, in animo habui poëma condere non solum ut aliquid memoriae prodam sed etiam ad posteram nominis mei memoriam. Manlius poëta Artaxerxis exaudivit carmina, vocis modulatione arrogantiam spirantia. Postea cum Shah, quid de poëmate opinaretur, quaesisset, audax poëta: «Licet gravi poena, respondit, me esse afficiendum intellegam, verum plane tibi dicam: «Poëma istud merus est sermo vulgaris». Artaxerxes vero ira incensus clamavit: «Aufer te hinc! Asinus iste ad equos invehatur!».

Multo tempore post, Shah poëtam iterum arcessivit, cui poëma perlegeret sententiamque rogaret. Poëta Artaxerxem legentem audivit; recitato poëmate, surrexit et januam petebat: «Quo intendis?» rex miratus dixit: — «Ad equos, domine», respondit, ne oculis quidem in regem conversis. Shah vero statim intellexit poëtae acumen ingenii. Qui tunc maximus fuit in laudibus apud regem et aulicos, omnesque cachinnis poëtae calliditatem celebrarunt.

Hujus rei gratia Manlius ex illo tempore poëta et censor festivus appellatus est.

Celsonae

ANGELUS M. SANZ

Legionarius Luscus

Miles quidam legionarius apud Caesarem causam dicebat. Cum vero se probare non posset et Caesaris animus adversus illum inclinaret, legionarius a duce quaesivit: «Agnoscis me?»

—Minime vero.

—Meministine legionarium illum qui, ut tuam sedaret sitim, periculum strenuus adit tibi que aquam attulit? Ille legionarius ego sum.

Quibus dictis respondit Caesar:

—Mendacium dicis. Miles ille non erat luscus ut tu.

—Bene dixisti. Tunc mihi duo erant oculi, unum autem ex illis in pugna ad Mundam pro te perdidisti.

Tunc vero Caesar, cum, illum intuitus, recognosceret:

—Agros, quos petis, tibi dono et deinceps in familiaribus meis eris.

SATURNINUS PÉREZ, C. M. F.

Aqua salutaris

Quidam homo, cui nomen Robertus, honoris avidus et divitiarum, dies noctesque libris incumbere ut lucrum faciendi modum inveniret. In foro eo die fuerat, ubi librum emerat.

Totam noctem summo studio legit. Subito novam invenit rem. Imo exsultans corde legit: «Silvam pete quam «turdetanam» vocant; cum terram juxta cujusdam altissimae pinus radices removeris, mirabilem invenies lagoenam in qua guttae in annum vitam producentes reconduntur».

Robertus in silvam profectus, salubres invenit guttas, quas domum statim rettulit.

Vici magistri filius animam trahebat. Robertus domum venit: «Ne timeas; egomet filio tuo aegrotanti medebor». Cotidie in lectulis aegroti ad domum Roberti vehebantur; multaque mirabilia illae guttae patrabant, quo magno opere dives fiebat Robertus. Omnes vero guttae fere exhaustae erant. Tum lecto, febris perustus, Robertus incubuit. Una tantum, in qua esset vita, restabat gutta.

Rex autem, ut filiae aegrotanti mederetur, ad Robertum venit. Cum rex venisset, ab eoque guttam filiae Rosaurae instantius peteret: «Nequaquam, respondit. Mortis soporem in corpore sentio. Haec gutta mihi vitam in annum producet».

— «Dimidium tibi dabo regni», rex institit. Avidus nutabat Robertus.

— Tibi filiam dabo Rosauram sponsam.

— Principem evadere... Principem evadere...

Lagoenam rex accepit. Dum Rosaura filia sanabatur, multis manu deprehensis divitiis, Robertus emoriebatur misellus!

PETRUS CODINACHS, C. M. F.

AESOPUS ET VIATOR

Aesopus, fabularum ille, cum, rerum pauperrimus, saepe pedibus iret, in excursionem quadam viatori in via occurrit, qui sistens interrogavit: «Dic, quaeso, quanta erit hora cum in illum pagum, qui est supra tumulum, perveniam?» — «Rem scies, respondit Aesopus, cum perveneris».

Cum viator se id jam scire dixisset, seque, quantum temporis impensurus esset, interrogare, Aesopus, ira succensus, eandem rem iteravit.

Viator viam perrexit secum dicens: «Homo iste mihi ignarus videtur: neque id, quod ab eo quaesivi, mihi respondit».

Paulo post se accessit audivit, et respiciens Aesopum se insequentem vidit. «Quid vis?», interrogavit. Cui Aesopus: «In pagum post sesquihoram (post horam cum dimidia) pervenies». «Et qua re, me interrogante, id non respondisti?». — «Quia nesciebam quo modo ambulare».

GEORGIUS VERNET, C. M. F.

EPISTULAE MUTUO DANTUR INTER ALUMNOS

...Maximo cum gaudio audivi de consecratione totius Hispaniae Cordi Immaculato Beatae Mariae et spero Eam vobis omnibus gratias plurimas in posterum impetraturam esse.

Hoc anno sacerdotes in Scotia Collegio nostro donaverunt novam statuam Beatae Virginis sub titulo «Mater Perseverantiae».

Mense Majo in patria nostra comitia habita sunt et partes quibus nuper praeerat Winstorius Churchill, et nunc Antonius Eden, praeclare vicerunt. Itaque ratio rei publicae gerendae nullo modo mutata est.

Paucis diebus feriabor et duo menses domi habitabo, sed fortasse cum ad Collegium mense septembri rediero, epistulam aliam a te accipiam...

VINCENTIUS NEILL

St. Mary's College. BLAIRS – Aberdeen –, in Scotia

CUI RESPONDET:

...Epistulam perlegens tuam, animadverti Scotiae scholasticos ab Hispanicis non multum differre in probationibus seu examinibus subeundis. Undecimo kalendas Julias ferias gaudio maximo incepimus; undecimo autem kalendas octobres finivimus, quare nos scholastico sermone ironice dicimus «feriae exhaustae sunt». Priusquam eas incepimus hebdomadam habuimus quae ab alumnis vulgo «tragica» (i. e. probationum) vocatur, qua exacta, sacrum seu Missam sollemnem habuimus ac Deo grates egimus pro omnibus beneficiis per totum illum annum scholarem acceptis.

Postridie nobis P. Rector largitus est diem rusticationis (i. e. unum diem rusticati sumus). Eo die magnam visimus paludem vulgo «Barasona» appellatam, quae nomen sumit a vico «Barasona» in ea submerso.

Nunc, ut inter amicos, a te beneficium petere cupio. Studiosus sum pittaciorum (anglice «postage-stamp») et etiam habeo nonnullas collectiones; sed invitus, deficientem habeo Angliae collectionem. Existimans tamen Britannica pittacia tibi communiora esse quam mihi Hispanica, audeo te rogare ut non nulla mittas quae ego, si vis, perlibenter cum Hispanicis mutabo. Ego autem jam tibi Hispanicorum pittaciorum parare collectionem incepti, nam existimo tibi maximae voluptati fore...

PETRUS CODINA

e Collegio Claretiano. BARBASTRO, in Hispania

...Schola nostra, Beatae Mariae Virgini dedicata, sita est apud Blairs, vicum quendam qui distat circa quinque milia passuum ab oppido Aberdonia in Scotia Septentrionali. Currículo perfecto, spero me duobus post annis ad aliud Collegium esse iturum ad Philosophiam et Theologiam ediscendam. Collegia Scotorum sita sunt in Italia (Romae), in Hispania (Vallisoleti), in

Scotia (Glasgae et Edimburgi). Fortasse igitur ad patriam tuam ibo ad studia complenda...

JACOBUS McCALLUM

St. Mary's College. BLAIRS - Aberdeen-, in Scotia

CUI RESPONSUM DAT:

...Ferias in Collegio agimus. Saepissime et hieme et aestate pedibus pilam pulsamus; etiam pila palmaria ludimus et aliis ludis qui nos fortes viros efficiunt. Non desunt apud nos ludi tranquilli et quieti ut latruncolorum et calculorum. Sed quae mihi magis placent sunt excursiones per montes et silvas in proximos vicos et descensus in specus...

in Collegio Claretiano. BARBASTRO, in Hispania

J. A. PUEYO

...Sunt in Collegio fere ducenti discipuli ex omnibus Scotiae dioecibus. Fundum magnum habemus et etiam aliquot agros ad ludos paratos. Hieme saepissime pilam pedibus pulsamus (i. e. anglice «foot-ball»), aestate tamen ludus praecipuus est «Cricket».

Velim cognoscere aliqua de vita, de Collegio et de ludis vestris; fortasse in epistula tua proxima de his rebus mihi complura narrabis.

JOSEPHUS FITYPATRICK

St. Mary's College. BLAIRS - Aberdeen, in Scotia

CUI RESPONSUM REDDIT:

Tuis litteris respondeo hasque ad te mitto et confido his nos amicitiam conjuncturos: eadem enim habemus studia, Christi sacerdotes fieri optamus.

Cum tua intersit quomodo vitam agam et cujusmodi sit collegium nostrum, his volo tibi placere. Ut videre potes Barbastri, prope Cingam, studeo humanioribus litteris; linguis Latinae et Graecae, Gallicae et litteris Hispanicis, praeterea rei mathematicae. Duobus post annis cum Philosophiae operam dabo, linguam quoque Anglicam ediscam. In Collegio nostro marxistarum vexationum adhuc vestigia manent, nam cum unum et quinquaginta sodales — collegii magistros, sacerdotes, scholasticos Theologiae et Fratres — pro Christi fide occidissent, eo ad res militares usi sunt...

in Collegio Claretiano - Barbastro, in Hispania

J. A. COSTA

Quam gratum nobis est litteras vestras accepisse. Gratias maximas tibi agimus. Discipuli sumus triginta. Magno cum gaudio accepimus «Acta Diurna» tibi placuisse. Jam tres annos linguam Latinam discimus.

Nostrum oppidum Nantwich est propinquum Devae. Mox feriae erunt in ludo nostro; et nostrum unus ad Provinciam quindecim dies profecturus est, una ad East (?) non procul a Regno quindecim dies.

JOHANNES OWEN ET BARBARA BEEGH

The Grammar School - Nantwich, Cheshire

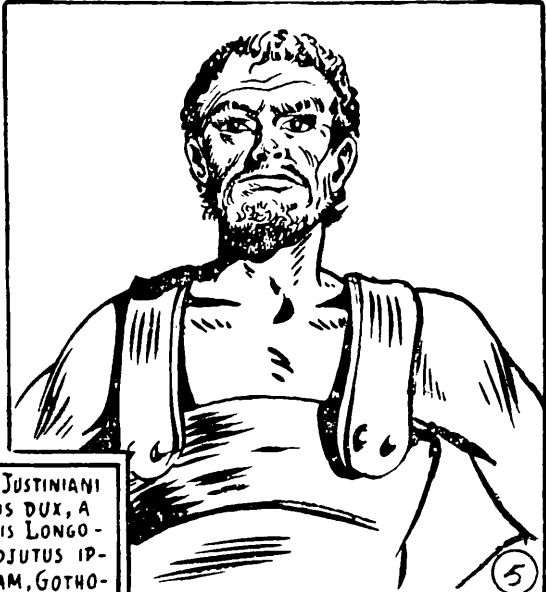
SCUTUM IMPENETRABILE

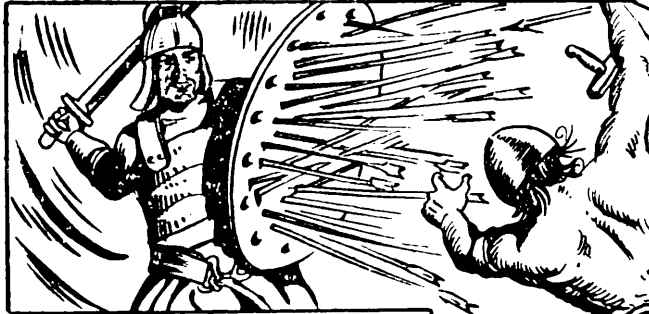
4

NARSES, JUSTINIANI IMPERATORIS DUX, A FEROCISSIMIS LONGOBARDIS ADJUTUS IPSUM TOTILAM, GOTHORUM REGEM, CRUENTO PROELIO DEVICIT.

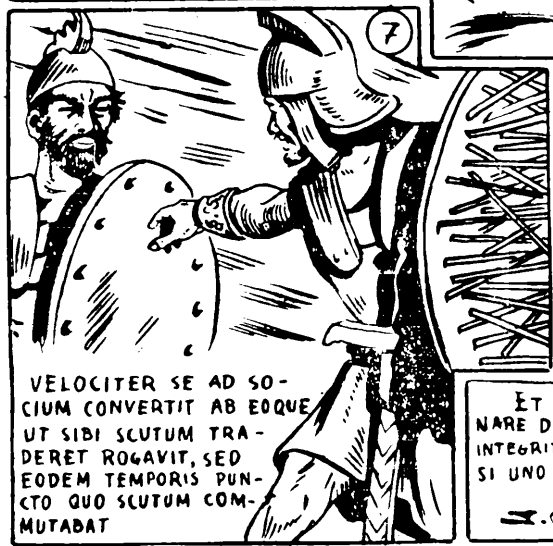
5

GOTHI TEJAM, INTER DUCES AUDACISSIMUM, SIBI REGEM DELEGERUNT.

6

GRAECI, DUCE NARSETE, IN TEJAM IMPETU MAGNO IRRUERUNT, QUI SUMMA VIRTUTE HOSTES REPRIMEBAT SEQUE AB EORUM TELIS SCUTO AUDACITER PROTEGEBAT, IN QUO MULTAE SUNT INFIXAE SAGITTAE; CUM AUTEM EARUM PONDUS SUSTINERE NON POSSET,

7

VELOCITER SE AD SOCIUM CONVERTIT AB EOQUE UT SIBI SCUTUM TRADERET ROGAVIT, SED EODEM TEMPORIS PUNCTO QUO SCUTUM COMMUTABAT

8

... SAGITTA EST VULNERATUS, QUO ET ILLE CORRUIT ET GOTHORUM REGNUM PERIIT.

ET TU, ADULESCENS, INIMICOS HABES, QUIBUSCUM PUGNARE DEBES. SED RECTA ANIMI INSTITUTIONE, MORUM INTEGRITATE, IN DEUM ET IN B. VIRGINEM PIETATE, QUASI UNO VALIDISSIMO SCUTO PROTECTUS, TOTA TUA AETATE INCOLUMIS VICTORQUE INCEDES.

J. Román

MISCENTES UTILE DULCI...

FACETE, SAPIENTER, ACUTE DICTA

Apud Aeginetas lex erat, ut si quis Atheniensis Aeginam venisset, capital (*crimen de pena capital*) esset. Huc cum esset deductus Plato, ut venundaretur, capitis postulatus est a Carmendio, qui eam legem tulerat; sed tempestivo cujusdam joco liberatus est. Ait enim legem habere, «si quis homo», at hunc esse «philosophum».

Diogenes mulierem aniculam se curiosius exornantem intuitus: *Si vivos, inquit, lenocinto allicere voles, plurimum falleris; sed si defunctorum umbras, ne, oro, diu cuncteris (no te entretengas mucho).*

HOMINES TACITURNI

Paulus simplex, Pauli primi Anachoretæ discipulus, magistro jubente, integrum triennium obstinate tacuit.

Nemo discipulorum Pythagoræ minus biennio conticuit.

Agatho lapidem in ore tenuit per triennium, ut silere disceret. Thomam vero Aquinatem condiscipuli «bovem taciturnum» appellabant, quod semper taceret, loqueretur numquam in aula, sed audiret tantum.

Zeno, cum legatos Antigoni regis missos Athenas cum non nullis philosophis ad cenam invitasset, et ceteri omnes verborum multitudine doctrinam suam ostentarent, solus ipse tacuit; silentii causam percontantibus legatis, respondit difficillimum esse omnem retinere sermonem.

SAPIENTIUM DICTA

Sapiens adulescens parum loqui consuescat, praesertim cum ab omnibus fere habeatur odio multiloquium. Veteres ajebant: «Audi multa, loquere pauca: os enim unum et aures duas a natura accepimus». Solon item interrogatus a Periandro utrum propter inopiam verborum, an quia stultus esset, taceret, respondit: «Nemo stultus tacere potest».

Disce, puer, variis loquendi formulis pure lingua Latina uti

«Plurimum te amo»

1. Nemo est mihi te carior	12. Singulari amore erga te sum
2. Nihil est mihi te carius	13. Singulari sum in te benevolentia
3. Ex animo te amo	14. Nemo est quem magis ex animo quam te diligam
4. Tu mihi es carissimus	15. Sic te diligo ut neminem magis
5. In oculis te fero	16. Amo te singulariter —magnopere, vehementer, mirifice, unice, mirum in modum
6. Te maxima caritate complector	17. Ego te ut oculos diligo
7. Mihi es in amore	18. Amor in te meus cumulatissimus est.
8. Tui sum maxime studiosus	
9. Te mihi carissimum habeo	
10. In amore te magnopere habeo	
11. Singulari amore te complector	

PAEDAGOGUS

ALUMNORUM SCRIPTA

SANGUIS SUPER NIVEM

Die vesperascente, nives campos Russiae oppleverant. Magni rivuli sanguinis effusi prospiciebantur. Multi milites vesperi in pugna obierant; temperarunt a caedibus, et loca extrema late silentio noctis operiebantur.

Tantum brevibus intervallis vox: «Custos adesto!» exaudiebatur, quae miserabilibus vulneratorum vocibus immixta, longe exstinguebatur. Milites super nivem dormiebant. Napoleo silentio ac meditatione castra perlustrabat. In tabernaculo chiliarchi Dronot lucerna fulget. — «Quis est hic, ex vigili quaerit, qui adhuc post tam acerbum proelium non dormit?».

Chiliarchus Dronot nunc orat. Napoleo eum inspicit et Deum ipse quoque orat. Noluit tamen illum perturbare ac recessit. Postero die iterum ad pugnam. Dronot sicut leo pugnabat. Cum ad eum Napoleo accessisset, dixit: «Dronot, in posterum dux meus eris; jam scio unde virtutem tuam sumis: ex oratione». Strenuus miles respondit: «Si non orarem, ignavissimus essem homo».

BENJAMINUS M. FORCANO, C. M. F.

HOMO MAXIMIS CORPORIS VIRIBUS PRAESTANS

Fuit quondam agricola vi corporis inter omnes insignis. Cumque simul lacertosus et torosus esset, omnes, qui ad eum experimenti causa accedebant, aliqua plaga vulnerabat.

Homo quidam e longinquis terris ad illum luctaturus venit; cumque responsum accepisset agricolam ruri esse et prope saepem domus laborare, ex equo descendit, lora constrinxit et illuc accurrit. Quo ubi pervenit, equum ad saepem alligavit. Amice, inquit, ad aures roboris tui fama pervenit, atque experimentum capere exopto uter nostrum alterum dejicere possit.

His dictis, agricola sarculum, quod manibus tenebat, relinquens, adversarium crure prehendit et in finitimum pratum projecit. Postea, immutata facie, laborem est prosecutus.

Cum jam validus et audax ille eques stare potuit, ei agricola dixit: «Quid amplius est tibi quod perficere possim?» — «Nihil, inquit exterritus eques, unum tantum a te postulo ut ad me eadem via equum mittere velis, nam officio peracto, cupio ad meos quam primum redire». N. CABALLERO, C. M. F.

AFRICANORUM MAGISTRA

Quodam die interrogaverunt eximiam Africanorum magistram qua ratione et arte uteretur ut cogitata insereret in mentes parvulorum discipulorum. — Simplicissima, inquit, utor ratione: Primum dico eis quid explicatura sim; deinde explico quod eis explicandum est; postremo, quod modo explicavi...

JOHANNES GALlici

e IV cursu Gymnasii, (ex Argentina)

AENIGMATA

10.

Ut matrem ipse meam gigno,
sic gignor ab illa;
Et modo sum major,
sum modo matre minor.

11. Si caput est, currit, ventrem conjunge, volabit;
Adde pedes, comedes, et sine ventre bibes.
12. Est quidam sine P cui servit noxque diesque,
P si conjungas, feceris inde togam.
13. Arbor inest silvis, quae scribitur octo figuris:
Fine tribus demptis, vix unam in mille videbis.

ANAGRAMMATA LATINA

Ambrosius: *Ambo-risus*
Annus: *Nanus*
Amicus: *I musca*
Adulator: *Laudator*

Amore: *More-ore-re*
Amor: *Roma; mare; mora; armo*
Aura: *Arva*
Asper: *Par-es; Persa; spera.*

PAEDAGOGUS

EPIGRAMMA

«Sorbitionis nunc calidae patinam, optime, praebe,
Hanc frigidam video»; tum puer inquit ei:
«Atque hanc quo modo rem quaeso cognoscere possis?»
—Quod digitum fers in sorbitione mea.

GEORGIUS VERNET, C. M. F.

Celsonae. *Philosophiae alumnus.*

SOLUTIONES (Cfr. PALAESTRA LATINA, Fasc. III, p. 191)

AENIGMATA: 6 Hirundo - Hirudo
7 Pars - Ars
8 XIX - XX
9 Odilo

ABACUS VENEVICUS INTERPRETATUR (p. 192)

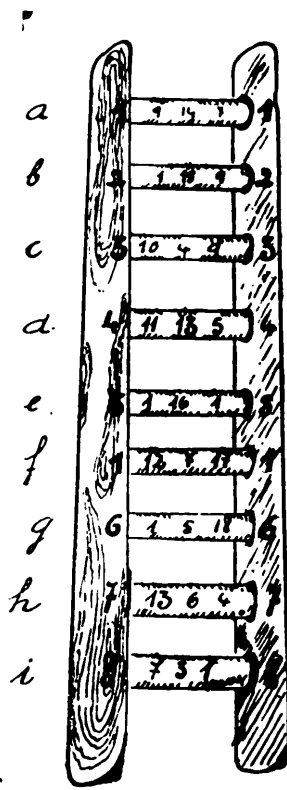
«Non jacet in molli veneranda scientia lecto:
Ipsa sed assiduo parta labore venit».

PICTURAE IN VERBA CONVERTUNTUR:

In - sol - en - ter
Lux - ur - io - sus

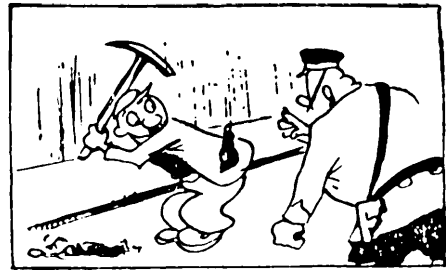
Invenerunt : P. Braserio, S. Pérez, Eslava (CELSONAE)
P. Codina, Guardiola, Bosch (BARBASTRI)

RIDEANT PUERI!...

SCALAE SANCTITATIS

- Evoe!
- Cycladum unam insularum.
- Mensem anni valde floridum.
- In insula quadam maris Aegaei.
- Transcribe.
- Informa.
- Ex quo versiculum nascitur.
- Obvento, obviam eo.
- Verbum, quocum omnia appellantur.

Publicae securitatis custos: Quidnam agis?
Ebrius: Aditum «metri» (=metropolitani) quaero.

JOSEPHUS MELÉ

QUANTA FORTITUDO!

Quidam homo suae virtutis ostentator, ut hostem vitaret, diffugit; hostis autem, ejus jactantiae testis, cum illum currentem vidisset, agnovit. «Ubi est, inquit, tua virtus?» Ille vero, ne intermisso quidem cursu, dixit: «In cruribus».

ANTONIUS IBÁÑEZ

CUSTOS PISCATORI

«Tibi multam viginti pesetarum irrogo, ne alias in loco vetito pisceris».

«Ego equidem non piscor; tantum piscibus cibum praebeo».

BENJAMINUS M. FORCANO

e Collegio Celsonensi

Ludimagister: «Multa flumina mare intrant et imbres plurimi in illud decidunt. Cur non exundat?»

Puer: «Hoc pisces potant».

«Dorsum spinale est os magnum, quod tergus nostrum decurrit. In parte suprema colum sedet, in infima ego».

MANGEOT

e Germania

Praeceptor: Responde, quaeso: cur anulus in sinistra gestatur?

Discipulus: Ut a dextra defendi possit.

PAEDAGOGUS

Si recte, juvenis, mínimas jungis numeratas
Transversis trabibus, magnis in vectibus illud
Dictum comperies a Sancto Patre relatum.

«Cum classarius quidam per mare navigaret, contigit ut horologium e manibus ducis in aquam decideret.

«Potest dici rem esse amissam, cum, ubi sit, sciamus?»

«Mínime, locum enim scimus.»

«Recte respondisti, inquit classarius, itaque de horologio ne sis anxius, quia illud in mari profundo esse cognitum habes».

JESUS CABRÉ

FLUMEN MISSISSIPI

Quidam Europaeus cum ad ripam Mississippi fluminis in longum cursu praecipitis deambularet, ab agricola quaesivit: «Quod nomen est illi?»

«Necesse non est illum vocare, cum ipse sponte veniat».

ANGELUS M. MONREAL

Curiosa et jocosa

ABACUS VENEFICUS

1	2	3	4				
5	6	7	8	9	10	11	
12	13	14	15	16	17		18
19	20		21	22		23	24
25	26		27	28	29	30	31
32		33	34	35	36	37	38
39	40	41		42	43	44	45
46	47	48	49	50			

Velum	29	48	37	13	31	30	19	17
Jocosus	12	40	18	49	9	16	21	
Britannicae								
(herbae)	42	22	23	3	25	43	11	
Nota	50	5	15	34	14	8		
Uda	44	36	45	6	20			
Perforo	2	28	41	21	10			
Lavans	39	1	32	24	35			
Vinum	47	38	4	26				
Pumillones	7	33	27	46				

OLEGARIUS HERREROS, C. M. F.

	AE	DA	IS	
MOR	CA	PRO	DI	OM
IN	CI	NIS	NIS	PRI
	EST	BUS	OR	

Si a prima, puer, cellula seu quadro incipiens modo «equi latruncolorum ludi» salteris, Tullianam quandam leges sententiam.

XAVIER PERNA

Dominus: «Si te bonae frugi futurum polliceris mihi, tres sestertios (reales) tibi dabo».

Puerulus: «Id sane promittam, domine, si decem dederis; nostra enim aetate omnia in dies vilis veneunt»

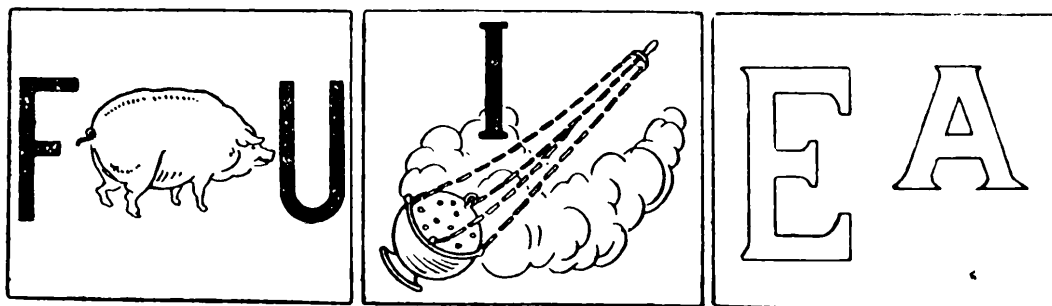
JOSEPHUS COMAS

TESTAMENTUM

Ecce testamentum singularissimum ab homine Parisiensi factum:

«Nihil possideo, multum debeo, cetera pauperibus dono»

FLORENTIUS GARCÍA

PICTURAS. PUER, IN VERBA CONVERTE ET LEGE

LIBRI QUI INSCRIBUNTUR

TEXTOS PALAESTRA

venales prostant apud officinam Librariam

GRAFICAS CLARET – Lauria, 5 – BARCINONE

Libri qui ad scholas Latinitatis spectant:

Textus primigenius cum notulis:

	<u>(Constat pts.)</u>
ad Cursum I	
JIMENEZ, Latín, Primer Curso (2 edit.)	12
• Historiae Sacrae Compendium (4 edit. paratur)	
ad Cursum II	
JIMENEZ, Latín, Segundo Curso (2 edit.)	20
• Epitome Historiae Graecae (4 edit.)	6
SARMIENTO, Phaedri fabulae (edit. paratur)	
ad Cursum III et IV	
JIMENEZ, Latín, Tercero y Cuarto Curso	30
RAMOS, Corneli Nepotis Vitae	5
MIR, Ciceronis Epistulae selectae	4
JIMENEZ, Caesaris de Bello civili (2 edit.)	6
JIMENEZ, Ciceronis pro Archia poëta	4
JIMENEZ, Ciceronis in Catilinam	4
ad Cursum V	
MARTIJA, Vergili Aeneidos (lib. II, 2 edit.)	
MESA, Sallusti de Catilinae Coniuratione (2 edit.)	8
PLANQUE-PLANAS, Gramática Griega	36
ad Cursum VI	
MARTIJA, Prudenti Carmina selecta (2 edit.)	5
SARMIENTO, Martialis Epigrammata	4
MESA, Titi Livi Historiae selectae	8
ZULOAGA, Horati Carmina selecta	8
RUIZ, Homerí Odyssea (lib. I)	10
RAMOS, Xenophontis Anabasis (lib. I)	12

TEXTUS PRIMIGENIUS TANTUM

Ciceronis Epistulae	2	Sallusti de Catilinae Coniuratione	3
Ciceronis in Catilinam	2	Titi Livi Historiae	3
Ciceronis pro Archia	2	Vergili Aeneidos (lib. II)	3
C. Nepotis Vitae	2	Horati Carmina	3

V A R I A

MIR, Nova et Vetera (aptissima ratio qua hodie latine cum amicis loquaris)	20
JIMENEZ, De Orthographia Latina (voces dubiae recensentur)	6

PALAESTRA LATINA

Trimestres litterarum Latinarum commentarii

BARCINONE edendi

Pretium mittatur oportet ad ADMINISTRATOREM: Lauria, 5, Apartado 1042 - BARCELONA

Scripta ad Moderatorem: Conde, 2 - BARBASTRO (Huesca)

Subnotatores rogamus ut pretium commentariorum
quam primum solvere velint:

PRETIUM In a. 1955	{	in Hispania	38 pesetarum
		in America	43 »
		In reliquis civitatibus	55 »
PRETIUM PALAESTRAE ADULESCENTIUM			15 pesetarum
Extra Hispaniam et Americam			20 »

Qui extra Hispaniam sunt subnotatores per publicas argentarias syngrapha nummaria (*chèque*) pretium mittere possunt. Nationis pecunia superius constitutum pretium exaequare debet.

«Curatores commentariorum» apud exteros cives insequenti fasciculo evulgabimus, quos ad solvendum pretium cives exterarum gentium facilius adire poterunt.

Magistros Latinitatis, Institutorum, Seminariorum Professores
certiores facimus

PALAESTRAM ADULESCENTIUM
separatim edí.

PALAESTRA ADULESCENTIUM a magistris Latinitatis libentissime accipitur, qua in scholis utantur.

PALAESTRA ADULESCENTIUM alumnorum animos ad litteras Latinas colendas vehementer excitat et incendit.

PALAESTRA ADULESCENTIUM, magno solacio, suavissimo studio, festivo joco, omnibus est. — Rident pueri, rident juvenes, rident omnes!... et dum rident linguam LATINAM discunt.

Ex officina typographica: F. Camps Calmet - Tarregae (In Hispania)

www.culturaclasica.com